

TEOLOG ŚWIECKI WEDŁUG „BIULETYNU INSTYTUTU KULTURY CHRZEŚCIJAŃSKIEJ IM. JANA PAWŁA II W OLSZTYNIE”

*Chrześcijaństwo nie jest czystą teorią,
jest praktyką, życiem,
płomieniem, który zapala się od płomienia**

Treść: — Wstęp. — I. W myśli przewodników duchowo-intelektualnych IKCh. 1. Dlaczego teologia dla świeckich? 2. Jaka teologia dla świeckich? — II. Tożsamość teologa świeckiego. 1. Świadomość teologiczna teologów świeckich. 2. Lektury świeckich teologów. 3. Zagadnienia interesujące teologów świeckich. 4. Aktywność teologów świeckich. 5. Trudności. — Zakończenie. — Zusammenfassung

WSTĘP

W drugiej połowie XX wieku w życiu Kościoła w Polsce uwidocznił się dynamizm ludzi świeckich. Jednym z przejawów tej aktywności jest funkcjonowanie wielu instytucji zajmujących się akademickim kształceniem teologicznym laikatu. W tym czasie Kościół warmiński wydał ok. 750 magistrów teologii, z czego ponad połowa ukończyła Studium Teologii dla Świeckich w Instytucie Kultury Chrześcijańskiej im. Jana Pawła II w Olsztynie (IKCh)¹.

Założyciel i pierwszy dyrektor Instytutu — ks. prof. dr hab. Marian Borzyszkowski² miał wizję teologa świeckiego zbudowaną na nauczaniu Soboru Watykań-

* Motto z: J. Jezierski, Duchowość studentów teologii, *Biuletyn Instytutu Kultury Chrześcijańskiej im. Jana Pawła II w Olsztynie* 2(1990), s. 3.

¹ M. Borzyszkowski, Zarys działalności Instytutu Kultury Chrześcijańskiej im. Jana Pawła II — Studium Teologii dla Świeckich w Olsztynie w latach akademickich 1991/92–1998/99, w: Instytut Kultury Chrześcijańskiej im. Jana Pawła II w Olsztynie „wczoraj i dziś” 1979–1999, red. M. Borzyszkowski, M. Dągiel, Olsztyn 1999, s. 21.

² Ks. prof. dr hab. Marian Borzyszkowski, ur. 1936, zm. 2001. Filozof i teolog. Kapłan diecezji warmińskiej. Promotor teologii dla świeckich na Warmii. Biogramy i biografie: K. Parzych, Dyrektor Instytutu Książd prof. dr hab. Marian Borzyszkowski, w: Instytut Kultury Chrześcijańskiej im. Jana Pawła II w Olsztynie 1979–1994, red. M. Dągiel, T. Feszczyn, K. Parzych, I. Feszczyn, Olsztyn 1994, s. 19–22; Jubileusz ks. prof. dr hab. Mariana Borzyszkowskiego. *ZFTTh* 2–3(1996); J. Wojtkowski, Borzyszkowski Marian, w: Słownik biograficzny Kapituły Warmińskiej, Olsztyn 1996, s. 27; G. Polańk, Kto jest kim w Kościele. Ekumeniczne „who is who” chrześcijaństwa w Polsce. Stan na

skiego II. Intuicja i swoistego rodzaju profetyzm pozwalały mu dostrzec także potrzebę innej, niż tradycyjna, ewangelizacji. Podjął się zadania przygotowania kadr dla ewangelizacji w ramach działalności IKCh. Ks. dyrektor Borzyszkowski kładł silny akcent na formację intelektualną i duchową przyszłych teologów świeckich. Organizował wiele imprez kulturalno-religijnych o zakresie ogólnodiececezjalnym, ogólnopolskim, a także międzynarodowym. Pielęgnował formację intelektualną i religijną studentów w ramach stałego programu studiów, w których skład wchodziły: wykłady, seminaria naukowe, grupy apostołskie, studenckie Msze św. i nabożeństwa okresowe, rekolekcje³. Echo działalności dydaktyczno-religijnej IKCh znajduje się m.in. w dwóch periodykach: „Biuletyn Instytutu Kultury Chrześcijańskiej im. Jana Pawła II w Olsztynie”⁴ oraz „Zeszyty Teologiczne (Folia Theologica)”⁵.

W niniejszym opracowaniu podejmuję się uporządkowania tematycznego artykułów zamieszczonych w Biuletynie oraz poszukuję odpowiedzi na pytania: Kim jest teolog świecki? Jakie jest jego zadanie w Kościele i świecie? Czym wyróżnia się spośród innych ludzi? Do czego dąży? W pierwszej części zostanie ukazana wizja teologa świeckiego i teologii dla świeckich, w myśli założycieli i przełożonych IKCh. Część druga poświęcona jest ukazaniu tożsamości teologa świeckiego w oparciu o treść publikacji autorstwa absolwentów i studentów IKCh.

Artykuł zawiera wiele przypisów. Po części dotyczą publikacji autorstwa rektora Warmińskiego Instytutu Teologicznego⁶, dyrektora IKCh, ojców duchownych IKCh, promotorów prac naukowych. Jednak większość przypisów zawiera informację bibliograficzną dotyczącą artykułów napisanych przez studentów i absolwentów IKCh. W Biuletynie publikowano zasadniczo krótkie artykuły, często jedno-, czy dwu-stronicowe lub tylko notatki. Nawet te najkrótsze stanowią cenny materiał w definiowaniu pojęcia „teolog świecki”, w odkrywaniu specyfiki duchowości laikatu oraz ukazaniu świadomości teologicznej studentów i absolwentów IKCh. Dlatego też nie można było zrezygnować z odniesienia do nich. Na forum Biuletynu ujawniła się relatywnie mała grupa teologów świeckich. Ich głosy w niniejszym artykule zostały uznane za reprezentacyjne dla całej wspólnoty IKCh, a więc także osób, które nie zapisały się na stronicach Biuletynu. Staram się uczynić odniesienie do możliwie wszystkich wystąpień, niemożliwe jest jednak dokonanie tego w sposób pełny.

W artykule nie zostanie przedstawiona poezja teologów świeckich, którą prezentowano na łamach Biuletynu. Wiersze umieszczane były niemal w każdym

dzień 15 lutego 1999, wyd. II poszerzone, Warszawa 1999, s. 36; J. Wojtkowska, Śp. ksiądz profesor dr hab. Marian Borzyszkowski, *Studia Elbląskie* III: Elbląg 2001, s. 287–292; *ZTFTh*, Wydział specjalne 1(2002); M. Markowska, Marian Borzyszkowski (31.08.1936–21.09.2001). In memoriam, *SW XXXIX*: 2002, s. 5–29.

³ K. Parzych, A. Kulikowska, *Życie duchowe*, w: Instytut Kultury Chrześcijańskiej im. Jana Pawła II 1979–1994, jw., s. 51–55.

⁴ ISSN 1425-8137. Czasopismo ukazywało się w latach 1990–1998.

⁵ ISSN 1425-8145. Czasopismo ukazuje się od 1992 roku.

⁶ IKCh wchodził w skład Warmińskiego Instytutu Teologicznego Historyczno-Pastoralnego, który w 1995 roku został przekształcony w Warmiński Instytut Teologiczny; zob. J. Wojtkowska i, Wydział Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, *SW XXXIX*: 2002, s. 441–470.

numerze. Twórczość poetycka studentów i absolwentów IKCh zasługuje na oddzielne opracowanie, zarówno w wymiarze oceny artystycznej, merytorycznej, jak i odkrywania specyfiki duchowości świeckich.

I. W MYŚLI PRZEWODNIKÓW DUCHOWO-INTELEKTUALNYCH IKCH

1. Dlaczego teologia dla świeckich?

*Kościotowi polskiemu potrzeba odnowy [...] Klucz do tej odnowy leży zapewne w kształtowaniu nowego stylu bycia katolikiem*⁷. Te słowa Jana Pawła II, wypowiedziane 6 VI 1991 roku w konkatedrze w Olsztynie, są swoistego rodzaju wyzwaniem nie tylko dla katolika świeckiego, ale przede wszystkim dla teologa świeckiego. W komentarzu do wypowiedzi Jana Pawła II zwrócono uwagę na następujące kwestie poruszone w olsztyńskim przemówieniu: tożsamość chrześcijańska, europejskość kultury polskiej, znaczenie wartości chrześcijańskich i potrzeba szczególnej troski o nie, rodzina, sprawiedliwość społeczna, moralność chrześcijańska⁸. Te kierunki, wyznaczone przez papieża, zostały zadane teologii dla świeckich.

Ks. Borzyszkowski często odwoływał się do nauczania Jana Pawła II i gorąco je propagował⁹. Zaś przemówienie Ojca Świętego wygłoszone w konkatedrze św. Jakuba w Olsztynie do laikatu, przywoływał wielokrotnie w swoich wypowiedziach. Owocem tego były coroczne sympozja papieskie, na których promowano nauczanie Jana Pawła II¹⁰. Ks. Borzyszkowski, jako promotor teologii dla świeckich na Warmii, kładł akcent na papieskim nauczaniu o laikacie. Dostrzegł w nauczaniu Jana Pawła II dwie płaszczyzny. Pierwszą, nazwał nauczaniem o drogach „postępowania w wolności”, gdzie wolność jest podstawą doskonalenia człowieczeństwa. Druga płaszczyzna, to uwaga skierowana na katolików świeckich¹¹.

W czasie przemówienia inauguracyjnego nowy rok akademicki 1991/92, ks. Borzyszkowski nawiązał do słów papieża: *wielokrotnie zwiększyła się liczba osób świeckich studiujących teologię. Absolwenci tych studiów licznie wspomagają kapłanów w nauczycielskim posłannictwie Kościoła*¹². Skomentował je następująco: *O kim Jan Paweł II mówił, kogo miał na myśli, pozostawiamy do odpowiedzi*

⁷ *Biuletyn IKCh* 7(1991), s. 1 [dalej skrót: *BIKCh*].

⁸ J. Jeziński, Przemówienia Papieża..., *BIKCh* 3(1991), s. 4–5; M. Borzyszkowski, Europa chrześcijańska. XIX Tydzień Kultury Chrześcijańskiej, Olsztyn 2–10 V 1998, *BIKCh* 1–2(1998), s. 2–3.

⁹ M. Dągiel, Inauguracja roku akademickiego 1997/98 w IKCh, *BIKCh* 3–4(1997), s. 9–10; M. Borzyszkowski, Ojciec św. Jan Paweł II — pasterz i nauczyciel. W dwudziestolecie wyboru Ojca św. Jana Pawła II, *BIKCh* 3(1998), s. 4–6.

¹⁰ K. Parzych, IX Sympozjum Papieskie w IKCh, *BIKCh* 3–4(1997), s. 10–11; X Sympozjum Papieskie, *BIKCh* 3(1998), s. 6.

¹¹ M. Borzyszkowski, Nauczanie Jana Pawła II, *BIKCh* 3(1991), s. 5.

¹² Jan Paweł II, Homilia wygłoszona podczas spotkania na liturgii słowa Bożego z udziałem katolickiego laikatu polskiego w konkatedrze warmińskiej św. Jakuba w Olsztynie — 6.06.1991, w: Jan Paweł II w Olsztynie 5–6 czerwca 1991, Olsztyn 1991, n. 5, s. 20.

przyszłym pokoleniom. Jeżeli jednak mielibyśmy na uwadze siebie, nasz Instytut, to pamiętajmy wówczas, że Ojciec Święty mówił również do nas: „Starajmy się przełamać konsumpcyjny i bierny styl”, „Potrzebny jest [...] zacząć ewangeliczny w naszym narodowym życiu”¹³. W tych słowach ks. dyrektor podkreślał potrzebę wysiłku otwarcia się na drugiego człowieka, jego problemy, trudności i jakby zapomnienie o sobie samym. Chodzi o taki wysiłek, który włącza człowieka w świat wartości. Wydobywa dobro, kieruje do prawdy, ukazuje piękno Bożej mądrości w człowieku. Ów wysiłek dotyczy aktywności duchowej oraz podjęcia trudu intelektualnego w poszukiwaniu uzasadnień sensu działania ludzkiego. Teologia wprowadza bowiem człowieka w ten wymiar poznania, który ukazuje naturę relacji osoby ludzkiej do rzeczywistości pozazmysłowej.

Ks. dyrektor, na pytanie, czego życzy sobie i Instytutowi, odpowiedział: *Licznych studentów o silnej woli, którym nigdy nie zabraknie zapału do zgłębiania wiedzy Bożej i nauki Kościoła. Chętnie widziałbym więcej aktywności apostołskiej [...], aby później, jako absolwenci, mogli być ewangelicznym „ziarnem i zaczynem” (Mt 13.18–20)*¹⁴. Aktywność, dynamizm, ciągle odnawianie swojego człowieczeństwa i dzielenie się wartościami z innymi ludźmi to kwestie często poruszane w nauczaniu Jana Pawła II¹⁵, także Jego poprzedników¹⁶, a przede wszystkim Soboru Watykańskiego II¹⁷. Ks. Borzyszkowski kładł mocny akcent na tę treść nauczania pasterskiego Kościoła. W takim duchu rozwijał myśl Apostoła *Bogu dziękujcie, Ducha nie gaście* (1 Tes 5,19), dodając: *nie gaście ducha jednak w dążeniu do wiedzy i mądrości. Nie gaście ducha i zapału w dążeniu do kształtowania w sobie osobowości chrześcijańskiej. Nie gaście ducha i bądźcie pełni nadziei na możliwość ewangelizowania swego środowiska*¹⁸. Tym samym stawiał przed teologami świeckimi zadanie doskonalenia pod każdym względem człowieczeństwa własnego i innych.

*Człowiek przychodzi na świat, aby w nim żyć, poznawać go, lecz również po to, aby go podjąć. Człowiek bowiem został „posłany” (por. J 17,18) w świat, aby istnieć wspólnie z nim, współdziałać z nim w tym sensie, aby kontynuować Boskie dzieło stworzenia i dzięki swemu rozumowi ciągle ukazywać mu coraz dalsze perspektywy rozwojowe*¹⁹. W „podejmowaniu świata” chodzi o uszlachetnienie go, o wyniesienie do Boga. Świeccy, jako pierwsi, są posłani do wypełnienia tej misji²⁰. Jest to zadanie trudne, toteż wymaga studiów i refleksji nad Objawieniem Bożym i Tradycją jego interpretacji. Formacja teologiczna pomaga i pozwala na bardziej świadomą współpracę człowieka z Bogiem w owym „podejmowaniu świata”.

¹³ M. Borzyszkowski, Inauguracja roku akademickiego 1991/92 w Instytucie, *BIKCh* 4(1991), s. 3.

¹⁴ Więcej aktywności apostołskiej. Rozmowa z ks. prof. dr. hab. Marianem Borzyszkowskim — dyrektorem IKCh. Rozmawiała T. Feszczyn, *BIKCh* 1(1990), s. 3–4.

¹⁵ ChL 57.

¹⁶ MM 29,89; PT 36,45; ES 104,106; PP 15,16,19.

¹⁷ KDK 37,38,39; DA 1,3.

¹⁸ M. Borzyszkowski, Inauguracja roku akademickiego 1991/92, jw., s. 3.

¹⁹ Tenże, Przemówienie wygłoszone podczas inauguracji roku akademickiego 1992/93 w Instytucie Kultury Chrześcijańskiej im. Jana Pawła II — Studium Teologii dla Świeckich w Olsztynie, *BIKCh* 4(1992), s. 2.

²⁰ KK 34.

*Człowiek dzięki teologii czerpie prawdy Boże o świecie i samym sobie z Objawienia Bożego [...] Teologia ukazuje człowiekowi odwieczne prawdy Boże, których przyjęcie i akceptacja w postępowaniu pozwalają na uzyskanie przez człowieka zbawienia i wiecznej egzystencji*²¹. Toteż do wypełnienia powołania chrześcijańskiego nie wystarczy, aby katolik świecki był tylko gorliwym wiernym. Musi on budować swoją tożsamość, na pogłębianej świadomości chrześcijańskiej, ugruntowanej na wiedzy i praktyce mądrości teologicznej. Teolog świecki powinien być bardziej świadomym chrześcijaninem, dobrze zorientowanym w podstawach teologii i życia duchowego oraz w katolickiej nauce społecznej²². Jest to warunek konieczny do odnalezienia właściwej odpowiedzi na pytania: Co to znaczy być chrześcijaninem? Co to znaczy być chrześcijaninem tu i teraz, *dziś, w tym kraju, w pejzażu zachodzących przemian*?²³ Dlatego potrzebni są Kościołowi i światu chrześcijanie świeccy, także będący teologami. *Świecki teolog to chrześcijanin, który próbuje cierpliwie przetrząsnąć pomost pomiędzy tym, co Boże, a tym, co ludzkie. Pomiedzy wiecznym i doczesnym, między Kościołem a światem, teologią a historią, między medytacją i działaniem. Świecki teolog to ktoś otwarty, kto szuka we wierze zrozumienia swego losu, swego życia, całej rzeczywistości. Świecki teolog to także praktyk, mistyk, świadek, który świadomie poszukuje w prawdzie Bożej światła dla siebie i innych, a w sakramentach Kościoła mocy i miłości dla sprostania codziennym zadaniom i obowiązkom*²⁴. Musi nieść Ewangelię *dalej do ludzi*²⁵. Życie ludzkie jest bogate w możliwość różnych doświadczeń w poszukiwaniu prawdy i dzielenia się nią. Dla chrześcijanina jest to droga wiary. Teolog dostrzega tę różnorodność dróg ludzkich²⁶. Teologia bowiem, odnosząca się do codzienności, odpowiada na pytania egzystencjalne, pomagając rozwiązywać życiowe problemy²⁷.

Realizacja powołania teologa świeckiego może odbywać się w regularnej pracy, np. katechetycznej, czy też parafialnej²⁸. Na pytanie: jakie jest zadanie teologów świeckich?, bp J. Wojtkowski wskazał na możliwość pracy w katechezie, poradnictwie rodzinnym, katechumenacie dorosłych, „Caritasie”, zaangażowaniu w działalność animacyjną w przyparafialnych grupach apostołskich i duszpasterskich²⁹.

²¹ M. Borzyszkowski, Teologia a kultura, *BIKCh* 4–5(1996), s. 2–3.

²² J. Jeziernski, Duchowość studentów teologii, *BIKCh* 2(1990), s. 3.

²³ Tamże, s. 2; M. Borzyszkowski, Krajowy Kongres Kultury Wsi — Jasna Góra 20–23 IV 1997, *BIKCh* 1997 nr 2(33), s. 24–25.

²⁴ J. Jeziernski, Duchowość studentów, jw., s. 3.

²⁵ Aby prawdy wiary mogli nieść dalej. Z ks. prof. dr. hab. Marianem Borzyszkowskim — dyrektorem Instytutu Kultury Chrześcijańskiej im. Jana Pawła II rozmawia Grażyna Widziewicz, *BIKCh* 2(1994), s. 1.

²⁶ M. Borzyszkowski, Spotkanie z Tatianą Goryczewą, *BIKCh* 4(1992), s. 8 i 13.

²⁷ Tenże, XVII Tydzień Kultury Chrześcijańskiej w Olsztynie 2–9 VI 1996 „Godność kobiety i jej powołanie” (Jan Paweł II), *BIKCh* 2–3(1996), s. 3; tenże, XVII Tydzień Kultury Chrześcijańskiej w Olsztynie 2–9 VI 1996, *BIKCh* 4–5(1996), s. 10–11.

²⁸ Tenże, Przemówienie wygłoszone podczas inauguracji roku akademickiego 1992/93, jw., s. 2.

²⁹ J. Wojtkowski, Spojrzenie na rzeczywistość, *BIKCh* 2(1993), s. 1–2.

2. Jaka teologia dla świeckich?

Teologowi są potrzebne studia akademickie. Toteż Studium Teologii dla Świeckich przy IKCh uruchomiło studia najpierw w cyklu trzyletnim, potem pięcioletnim z możliwością magisterium, z czasem otwierając drogę świeckim do doktoratu z teologii³⁰, także w ramach struktur uniwersyteckich³¹. Ks. dyrektor Borzyszkowski od pierwszego roku funkcjonowania Studium dbał o uroczyste inauguracje roku akademickiego, na które składały się trzy części: msza św., wykład inauguracyjny, spotkanie towarzyskie. Ten schemat wskazywał także na trzy płaszczyzny formacji i apostołstwa teologów świeckich: rozwój życia religijnego i intelektualnego oraz aktywność wspólnotową (społeczną).

W ramach formacji intelektualnej, obok wykładów, prowadzono seminaria naukowe, na których powstawały prace magisterskie z teologii. Na seminarium z teologii praktycznej laikatu podejmowano problemy związane z funkcją oraz miejscem teologów świeckich w Kościele i świecie³². Na seminarium z teologii dogmatycznej opracowywano zagadnienia związane z doktryną wiary katolickiej³³. Seminarium z prawa kanonicznego pozwoliło studentom pogłębić znajomość współczesnych dokumentów nauczania Kościoła z zakresu prawa kościelnego, szczególnie dotyczącego małżeństwa i rodziny³⁴. Seminarium z liturgii Kościoła domowego podjęło tematykę życia sakramentalnego i udziału rodziny w roku liturgicznym³⁵. Seminarium z teologii duchowości zaś umożliwiło poznanie biografii i duchowości wielu świętych lub wybitnych chrześcijan³⁶. Seminarium z teologii moralnej skupiało zainteresowanych nauczaniem Kościoła na temat powołania, obowiązków, powinności, a także zakazów i nakazów moralnych, z jakimi spotyka się człowiek wierzący³⁷. Seminarium z teologii biblijnej objęło zakresem tematycznym kwestie związane przede wszystkim z poznawaniem Starego Testamentu³⁸. W ramach IKCh funkcjonowały także inne seminaria naukowe, te jednak nie zostały szerzej zaprezentowane w Biuletynie³⁹. Ponadto uwagę teologów świeckich zwracano w stronę zaangażowania w prace II Polskiego Synodu Plenarnego. Było to istotne ze względu na to, że Synod miał na celu wprowadzanie w życie wskazań i postanowień Soboru Watykańskiego II⁴⁰.

³⁰ G.M. W i d z i e w i c z, Instytut Kultury Chrześcijańskiej im. Jana Pawła II — Studium Teologii dla Świeckich. Zarys działalności w latach 1979–1990, *SW XXVIII*: 1991; t e n ż e, Powstanie i rozwój Instytutu Kultury Chrześcijańskiej w pierwszym dziesięcioleciu, w: Instytut Kultury Chrześcijańskiej im. Jana Pawła II 1979–1994, jw., s. 9–12; M. B o r z y s z k o w s k i, Zarys działalności, jw., s. 15–19; M. D a g i e l, Inauguracja, jw., s. 9–10; J. W o j t k o w s k i, Wydział Teologii, jw., s. 448.

³¹ M. B o r z y s z k o w s k i, Przemówienie na inauguracji roku akademickiego 1998/1999 w Instytucie Kultury Chrześcijańskiej im. Jana Pawła II — Studium Teologii dla Świeckich i Studium Licencjackim w Olsztynie 10 października 1998 r., *BIKCh* 3(1998), s. 7–10; J. W o j t k o w s k i, jw., s. 450.

³² M. B o r z y s z k o w s k i, Seminarium naukowe z teologii praktycznej laikatu, *BIKCh* 2(1995), s. 4–6.

³³ J. J e z i e r s k i, Seminarium naukowe z teologii dogmatycznej, *BIKCh* 2(1995), s. 6.

³⁴ R. S z t y c h m i l e r, Seminarium naukowe z prawa kanonicznego, *BIKCh* 3–4(1995), s. 4–5.

³⁵ R. J o d k o, Seminarium naukowe z liturgii Kościoła domowego, *BIKCh* 3–4(1995), s. 5–6.

³⁶ J. J e z i e r s k i, Seminarium naukowe z teologii duchowości, *BIKCh* 5–6(1995), s. 4.

³⁷ W. K u ł a k, Seminarium z teologii moralnej II, *BIKCh* 1(1996), s. 10–11.

³⁸ B.W. M a t y s i a k, Seminarium naukowe z teologii biblijnej, *BIKCh* 2–3(1996), s. 15–16.

³⁹ *BIKCh* 1(1995), s. 24; *BIKCh* 4(1998), s. 20.

⁴⁰ J. J e z i e r s k i, II Krajowy Synod Kościoła Katolickiego w Polsce, *BIKCh* 3(1993), s. 2–3.

Człowiek jest sobą przez kulturę. Tymi słowami ojciec duchowny IKCh odnosił się do nauczania Jana Pawła II w czasie jego pobytu w Olsztynie. Kultura zaś to troska o wartości. Dla teologa priorytet stanowią wartości chrześcijańskie⁴¹, ich poszukiwanie, poznawanie i wcielanie w życie osobiste i społeczne. Teologia wprowadza człowieka w kulturę inspirowaną chrześcijaństwem, w jej tworzenie i pielęgnowanie oraz życie tą kulturą⁴². Postawy życiowe teologów powinny mieć solidne podstawy w świadomości chrześcijańskiej. Taki kierunek rozwoju intelektualnego i duchowego pozwala chrześcijaninowi zostać teologiem⁴³.

Kultura jest owocem aktywności ludzkiej. Należy do niej religijność, hierarchia wartości, dzieje człowieka. Służy nowemu pokoleniu, przekazując wartości: prawdę, dobro, a przede wszystkim piękno. Ks. prof. Borzyszkowski przypisywał wyjątkową rolę kulturotwórczą corocznym sympozjom: ekumenicznemu i papieskiemu⁴⁴, ubogaconym przez różne wystawy, przeważnie o tematyce religijnej i regionalnej⁴⁵ oraz spotkania z wyjątkowymi ludźmi⁴⁶.

Formacja duchowa jest niezbędna dla teologa. Instytut dawał jej podstawy. Centrum formacji duchowej stanowi osoba Jezusa Chrystusa⁴⁷. Modlitwa w grupach, wspólne ćwiczenia rekolekcyjne, nabożeństwa, uczyły studentów modlitwy indywidualnej i prowadzenia modlitwy wspólnotowej⁴⁸. Modlitwa bowiem pielęgnuje wiarę. Dlatego jest konieczną praktyką życia teologa⁴⁹. Obok modlitwy do formacji duchowej należy codzienna lektura Pisma Świętego (*lectio divina*) i czytanie duchowe (*lectio spiritualis*) klasyków duchowości⁵⁰. Kanon minimum lektur został przedstawiony na łamach Biuletynu⁵¹.

Umocnieniu wiary służyły w Instytucie grupy religijne i formacyjne. Ojciec duchowny IKCh wprowadzał, na łamach Biuletynu, w duchowość wspólnot chrześcijańskich. Współczesne wspólnoty są wyrazem działalności apostołskiej i misyjnej Kościoła. Stanowią odpowiedź na wezwanie Soboru Watykańskiego II

⁴¹ Tenże, Przemówienia Papieża, jw., s. 4.

⁴² M. Borzyszkowski, Teologia a kultura, jw., s. 2–3; tenże, XVIII Tydzień Kultury Chrześcijańskiej w Olsztynie 5–11 V 1997. O kulturę moralną i duchową człowieka, *BIKCh* 1(1997), s. 18.

⁴³ Z. Kunicki, O autorytecie — „Od autorytetu ku wolnej akceptacji”, *BIKCh* 2(1997), s. 17–20.

⁴⁴ M. Borzyszkowski, X Sympozjum ekumeniczne w Olsztynie, *BIKCh* 1(1992), s. 1–3.

⁴⁵ Tenże, XIII Tydzień Kultury Chrześcijańskiej w Olsztynie, *BIKCh* 3(1992), s. 7–9; tenże, Pokłon Trzech Mędrców w sztuce europejskiej, *BIKCh* 1(1996), s. 7–8; tenże, Wystawa o pielgrzymce Ojca Św. Jana Pawła II do Polski w 1997 roku, *BIKCh* 1–2(1998), s. 10; Wystawa papieska, *BIKCh* 3(1998), s. 7.

⁴⁶ Wywiad z Panią lic. Ewą Józwiak, dziennikarką Katolickiej Agencji Informacyjnej w Warszawie. Rozmawiały: K. Parzych i I. Moniuszko, *BIKCh* 2(1995), s. 8–10; Najpierw trzeba być. Wywiad z panią dr Elżbietą Kałużą-Maniewską, gościem IKCh w noc sylwestrową. Rozmawiała K. Parzych, *BIKCh* 1(1995), s. 7–8; I. Feszczyn, Noworoczny dzień skupienia w Instytucie, *BIKCh* 1(1996), s. 17–18.

⁴⁷ J. Jezierski, Jezus Chrystus ośrodkiem naszego życia, *BIKCh* 1(1994), s. 1–2; R. Jodko, Pan przychodzi — orędzie adwentu, *BIKCh* 1(1995), s. 1–4; J. Jezierski, Homilia wygłoszona na Mszy św. 1.01.1995, *BIKCh* 2(1995), s. 1–4; Konferencja Episkopatu Polski, Kościół w Polsce razem z narodem dziękuje Bogu za 50 lat kapłańskiej służby Ojca Świętego, *BIKCh* 4–5(1996), s. 4–5.

⁴⁸ J. Jezierski, Duchowość studentów, jw., s. 3.

⁴⁹ J. Wojtkowski, Wiedza — asceza — wiara, *BIKCh* 3–4(1997), s. 1–2.

⁵⁰ Klasyki duchowości. Kanon minimum. Wybór i wstęp J. Jezierski, *BIKCh* 3(1990), s. 2–3.

⁵¹ *BIKCh* 3(1990), s. 2–3.

i świadczą o odnawianiu się duchowości laikatu. Posiadają wyraźnie charyzmatyczny wymiar i świadczą o żywotności Kościoła⁵². Np. ruch odnowy charyzmatycznej ożywia relację człowieka z Duchem Świętym⁵³. Inną formą apostołatu świeckich jest tzw. droga neokatechumenalna, pomagająca w głębszym *przeżyciu i przyswojeniu prawd i misteriiów chrześcijańskich*⁵⁴. Istotny dla duchowości chrześcijańskiej jest kult miłosierdzia Bożego⁵⁵. Zaś działalność wspólnoty „Wiara i Światło” pomaga przeżyć doświadczenie *wzajemnej akceptacji, duchowego obdarowywania, zaskakującego poczucia głębokiej więzi między osobami*⁵⁶. W Biuletynie zaprezentowano także ruch Focolari, który daje formację ekumeniczną oraz uczy dialogu z religiami niechrześcijańskimi⁵⁷.

Ponadto ks. Borzyszkowski zwracał uwagę na postacię świętych. W niektórych spośród nich widział patronów teologów świeckich. Byli to przede wszystkim św. Jadwiga — królowa⁵⁸, zasłużona w dziele organizacji wyższego szkolnictwa teologicznego; oraz św. Wojciech — biskup i męczennik⁵⁹ — ukazywany jako pierwszy apostoł i ewangelizator ziem pruskich.

II. TOŻSAMOŚĆ TEOLOGA ŚWIECKIEGO

Biuletyn dostarcza informacji o środowiskach życia i pracy studentów i absolwentów IKCh. Wielu świeckich teologów, związanych z Instytutem, pochodzi z rodzin o żywej tradycji religijnej⁶⁰. Niektórzy przeszli długą drogę zanim odnaleźli się w chrześcijaństwie⁶¹. Są tacy, którzy czuli potrzebę studiowania teologii, pragnąc pogłębić własną religijność⁶². Niektórych do Instytutu przywiódł „przypadek”⁶³, po latach odczytywany, jako opatrnościowy, jako wartość, szczęście, właściwa droga życiowa⁶⁴.

⁵² J. Jeziernski, Duchowość współczesnych wspólnot chrześcijańskich (I), *BIKCh* 3(1992), s. 1–2.

⁵³ Tenże, Duchowość współczesnych wspólnot chrześcijańskich (II). Ruch odnowy charyzmatycznej, *BIKCh* 4(1992), s. 11.

⁵⁴ Tenże, Duchowość współczesnych wspólnot chrześcijańskich (III). Droga neokatechumenalna, *BIKCh* 1(1993), s. 1–2.

⁵⁵ Tenże, Duchowość współczesnych wspólnot chrześcijańskich. (IV). Ruch czcicieli Miłosierdzia Bożego, *BIKCh* 2(1993), s. 2.

⁵⁶ Tenże, Duchowość współczesnych wspólnot chrześcijańskich (V). Ruch „Wiara i Światło”, *BIKCh* 3(1993), s. 3–4.

⁵⁷ Tenże, Duchowość współczesnych wspólnot chrześcijańskich (VI). Dzieło Maryi, *BIKCh* 2(1994), s. 9.

⁵⁸ M. Borzyszkowski, 600-lecie Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Zarys historyczny, *BIKCh* 1(1997), s. 2–3.

⁵⁹ Tenże, Św. Wojciech 997–1997. Słowo wprowadzające wygłoszone podczas X Sesji Kościelnych Ośrodków Naukowych Metropolii Warmińskiej — Olsztyn 9 V 1997, *BIKCh* 2(1997), s. 1–4; tenże, Sesja naukowa w Poznaniu: „Tropami św. Wojciecha”, *BIKCh* 2(1997), s. 6–8.

⁶⁰ M. Bobkiewicz, Ludzie na drodze mojej wiary, *BIKCh* 4(1992), s. 15–17.

⁶¹ M. Sternik, Co to znaczy naśladować Chrystusa wg Tomasza a Kempis? *BIKCh* 1(1992), s. 8–9; W. Kozak, Wspomnienia z wieczery wigilijnej 1944 roku, *BIKCh* 1(1992), s. 13–14; W. Dusza, Wigilia w wojsku, *BIKCh* 1(1992), s. 14; M. Bobkiewicz, *iw.*, s. 15–17.

⁶² Z. Kopański, Jak znalazłem się w Instytucie?, *BIKCh* 4(1994), s. 6.

⁶³ G. Grabowski, Moja wizja Instytutu dzisiaj i w przyszłości, *BIKCh* 2(1994), s. 13.

⁶⁴ W. Lewko, Katecheci o sobie. *Być Katechetą*. Dodatek Grupy Katechetycznej do Biuletynu

Teologowie świeccy studiujący w Instytucie i absolwenci, wypełniają różne funkcje w społeczeństwie. Wśród zawodów ujawnionych na łamach Biuletynu znalazły się: pielęgniarka⁶⁵, nauczyciel religii⁶⁶, bądź innych przedmiotów⁶⁷, wojskowy⁶⁸, lekarz⁶⁹, polityk⁷⁰, informatyk⁷¹, dziennikarz⁷², filozof⁷³, psycholog⁷⁴. Niektórzy posiadają doktorat z innych dziedzin niż teologia⁷⁵. Wśród studentów i absolwentów IKCh są także zakonnice. Według ich oceny Instytut służył pomocą w ugruntowaniu powołania lub pomógł je odkryć⁷⁶.

Z powyższego widać, że grono teologów świeckich zawiera osoby należące do różnych środowisk. Z jednej strony przynoszą Kościołowi duchowe bogactwo świata, tzw. laickiego, informują o potrzebach i problemach społecznych, politycznych i ogólnoludzkich. Przede wszystkim jednak, krótko mówiąc, ofiarują obraz współczesnego człowieka. Z drugiej strony przekazują światu Oredzie Ewangelii, z jego mądrością życiową uprzystępnioną i wyjaśnioną w nauczaniu Kościoła.

1. Świadomość teologiczna teologów świeckich

Teologowie świeccy — absolwenci i studenci IKCh — publikujący w Biuletynie swoje refleksje nad rzeczywistością, w której żyją, czynią to w duchu chrześcijańskiej wizji człowieka i świata, adekwatnie do formacji instytucyjnej.

IKCh 4(1992), s. 3–4 [dalej skrót: *Być Katechetą*]; Papieskie słowo do katechetów, *Być Katechetą* 4(1992), s. 4.

⁶⁵ Portrety absolwentów. Rozmowa z Marią Pierechod. Rozmawiała T. Feszczyn, *BIKCh* 4(1991), s. 5–6; G. Krasowska, Katolickie Stowarzyszenie Pielęgniarek i Położnych Polskich, *BIKCh* 3(1998), s. 16–17.

⁶⁶ Wywiad z katechetką panią Heleną Babicką. Rozmawiała I. Moniuszko, *BIKCh* 1(1995), s. 12–14; I. Moniuszko, Działalność katechetyczna w Lidzbarku Warmińskim, *Być Katechetą* 1(1995), s. A–B; *Być apostołem świeckim*. Rozmowa z Beatą Bilicką, Katechetką ze Szkoły Podstawowej nr 8 w Grudziądzu, studentką V roku IKCh. Rozmawiała E. Marzec, *Być Katechetą* 1(1995), s. B–C.

⁶⁷ G.M. Widziewicz, I Pielgrzymka uczniów szkoły gastronomicznej w Bydgoszczy na Jasną Górę, *BIKCh* 4(1990), s. 1–2.

⁶⁸ W. Więcek, Moja wizja Instytutu dzisiaj i w przyszłości, *BIKCh* 2(1994), s. 13.

⁶⁹ S. Rumiński, Nasciturus — człowiek, który ma się narodzić, *BIKCh* 1(1993), s. 10–11.

⁷⁰ J. Zysk, Czyńcie sobie ziemię poddaną — kilka uwag o wyborach samorządowych, *BIKCh* 2(1994), s. 19.

⁷¹ H. Tańska, Nowe technologie końca XX wieku, *BIKCh* 3(1994), s. 3–5; *BIKCh* 3–4(1997), s. 23.

⁷² O Radiu Maryja „od środka”. Rozmowa z dr Grażyną Widziewicz. Rozmawiała M. Dagiel, *BIKCh* 1(1995), s. 4–5.

⁷³ *BIKCh* 4(1994), s. 12.

⁷⁴ G. Wojnowski, Psycholog w jednostce, *BIKCh* 8(1991), s. 6.

⁷⁵ *BIKCh* 2(1992), s. 16; *BIKCh* 3–4(1997), s. 23; *BIKCh* 3–4(1995), s. 25 i 24; *BIKCh* 4(1994), s. 12.

⁷⁶ To Bóg wybiera, *BIKCh* 2(1991), s. 4; S. Barbara, Karmel, *BIKCh* 1(1992), s. 6–7; G.M. Widziewicz, Pokój i dobro, *BIKCh* 3(1994), s. 2–3; B. Mielińczak, Doświadczyłam obecności Boga w moim życiu, *BIKCh* 3(1994), s. 5; A. Harasim, List z Lasek, *BIKCh* 1(1995), s. 23–24; K.H. Kiejdo, Instytut i powołanie, *BIKCh* 2(1994), s. 10; K. Parzych, W sercu naszego Kościoła, *BIKCh* 2(1997), s. 28; Powołania zakonne, *BIKCh* 3(1998), s. 24–25.

Grażyna Widziewicz, należąca do pierwszej grupy studentów i absolwentów IKCh, napisała w artykule pt. *Dziesięć lat Instytutu Kultury Chrześcijańskiej w Olsztynie* o Instytucie, że stanowi *trwały pomnik ludzkich serc i intelektu*⁷⁷. Autorce chodzi o trwałość oddziaływania Instytutu i jego wpływ na studentów. Człowiek wyróżnia się wśród stworzenia tym, że poznaje rzeczywistość zmysłowo i intelektualnie. Chce więcej wiedzieć i rozumieć. Pragnie pozostawić po sobie ślad swoich myśli oraz uczuć. Odbiera nieczytelną dla zmysłów treść Bożych słów i wchodzi w niekończący się dialog z Bogiem. Jednak cel, do którego dąży chrześcijanin, wymaga wysiłku i wyrzeczeń na wielu płaszczyznach egzystencji i rozwoju. W teologii studenci odnajdują odpowiedź na pytanie *jak żyć?*⁷⁸ Uważają, że teologia rozwija nie tylko intelektualnie, ale osobowo i duchowo⁷⁹. Jeden ze studentów opisał następująco swój stosunek do studiów teologicznych w IKCh: *Przychodząc tutaj byłem innym człowiekiem, nie znaczy, że gorszym. Innym. [...] Czuję przyrost człowieczeństwa i szarych komórek. Kaplica, krzyż, kręgi — to wszystko nie pozwala na niekonsekwencję słów i czynów*⁸⁰. Studia teologiczne pobudzają do refleksji nad samym sobą. Zbliżają do prawdy o samym sobie i o życiu⁸¹. Ukazują Chrystusa — człowieka doskonałego. Dlatego teolog „szuka Chrystusa”. Czyni to, ucząc się znaczenia i treści symboli, np. słowa „pokój”⁸², liturgii uroczystości roku kościelnego⁸³. Bowiern *człowiek zawsze poszukuje wzorów i autorytetów, którym mógłby zawierzyć*⁸⁴. Świeccy autorzy publikacji w Biuletynie są świadomi, że teolog to człowiek, który chce więcej wiedzieć o Bogu⁸⁵, być bliżej Niego w ścisłej wspólnoty z Nim, dlatego żyje sakramentami⁸⁶. Potrzebuje bowiem związku studiów teologicznych z regularną praktyką modlitwy i rozmowami o modlitwie⁸⁷. Stara się łączyć pracę zawodową z modlitwą oraz z troską o dobro wspólne⁸⁸.

Skierowanie „do świata” — otwarcie na świat, do czego skłania Sobór Watykański II — wiąże się z poznaniem świata. Dlatego refleksja teologiczna dotyczy nie tylko źródeł piśmiennych. Teolog czyta też „księgę świata”, ukazującą Boską moc i mądrość⁸⁹. Odkrywa wartość kultury i historii⁹⁰. Wówczas staje się

⁷⁷ BIKCh 1(1990), s. 2.

⁷⁸ P. K., *Moja wizja Instytutu dzisiaj i w przyszłości*, BIKCh 2(1994), s. 12; W. Michałowska, *Mój Chrystus połamany*, BIKCh 1(1997), s. 11–12.

⁷⁹ W. Wyrósteck, *Moja wizja Instytutu dzisiaj i w przyszłości*, BIKCh 2(1994), s. 13; H. Chorążewicz, *Moja wizja Instytutu dzisiaj i w przyszłości*, BIKCh 2(1994), s. 14.

⁸⁰ R. Dobrzyński, *Moja wizja Instytutu dzisiaj i w przyszłości*, BIKCh 2(1994), s. 14.

⁸¹ N. O., *Moja wizja Instytutu dzisiaj i w przyszłości*, BIKCh 2(1994), s. 13.

⁸² A. Szulc, *Znak pokoju*, BIKCh 4(1992), s. 17.

⁸³ K. Parzych, *Wigilia w Kościele domowym*, BIKCh 4–5(1996), s. 29–30.

⁸⁴ I. Feszczyn, *Człowiek*, BIKCh 4(1991), s. 11.

⁸⁵ M. Bobkiewicz, *Ludzie na drodze mojej wiary (2)*, BIKCh 1(1993), s. 4–6.

⁸⁶ A. Szulc, jw., s. 17.

⁸⁷ B. Baniewska, *Szukam Chrystusa w modlitwie*, BIKCh 1(1992), s. 5–6.

⁸⁸ M. Dągiel, *Modlitwa — praca — dobro wspólne*, BIKCh 3(1990), s. 5.

⁸⁹ I. Siwołowska, *Dziennik refleksyjny z podróży do Włoch (fragmenty)*, BIKCh 4(1992), s. 4–6.

⁹⁰ D. Łysakowska, *Kilka wrażeń z pobytu w Londynie*, BIKCh 3(1994), s. 6; G.M. Widziewicz, *Druza strona rewolucyjnego medalu*, BIKCh 4(1994), s. 2; T. Feszczyn, *Symposium naukowe — „Królowa Jadwiga i początki Wydziału Teologii Uniwersytetu Krakowskiego”*, BIKCh 1(1991), s. 3–4; Z.E. Połoniewicz, *Jak św. Marcin pozdrowił mieszkańców Ostródy*, BIKCh

człowiekiem świadomym istnienia w hierarchii wartości, w której „być” wyprzedza „mieć”. Przy okazji wspomnień pobytu w Rzymie jedna z uczestniczek, związana z Instytutem, napisała: *Być — to nie znaczy tylko dotknąć przedmiotów i miejsc, ale także przeżyć: odczuć, zastanowić się, zadać sobie pytanie, może właśnie. quo vadis?*⁹¹ Być chrześcijaninem oznacza „mieć oczy otwarte”, aby dostrzegać prawdę o sobie, o swojej bierności, o swoich słabościach⁹².

Chrześcijanin, będący teologiem, musi, niczym prorok, widzieć problemy społeczne szerzej, patrzeć w przeszłość dalej niż inni⁹³. Nie jest to łatwe, jednak dążenie do tego celu wyznacza specyficzny charakter służby teologa świeckiego i jego miejsce w Kościele oraz w świecie. „Otwarte oczy” to oczy teologa, który widzi piękno świata i kultury. Studenci dokonywali takich prób w różnych sytuacjach, np. podczas rekreacji⁹⁴, w poznawaniu kultury regionalnej⁹⁵, a także w refleksji nad wydarzeniami historycznymi, kulturalnymi, życiem znanych osób⁹⁶ oraz nad codziennością „zwyczajnych” ludzi⁹⁷. Tą drogą teolog poznaje świat wartości, kulturę duchową, artystyczną oraz odkrywa związki między nimi. Odczytuje przez to sens własnego istnienia, jako życia łaską i w łasce Bożej⁹⁸.

Jeden z numerów Biuletynu został poświęcony wizycie Jana Pawła II w Olsztynie (1991). Uczestnicy spotkania z Ojcem Świętym pisali przede wszystkim o wzruszeniu⁹⁹. Czynili także refleksję nad nauczaniem papieża. *Czy jesteśmy na to przygotowani?*¹⁰⁰ To pytanie zostało postawione wraz z komentarzem do słów homilii papieskiej. Wskazuje na otwarcie duchowe i intelektualne na nauczanie Kościoła oraz gotowość podjęcia wyzwania do wysiłku „przygotowania” się na realizację w życiu wskazówek papieża. Teolog, więc uczy się nie tylko nowych treści nauczania Kościoła, ale poddaje się samoocenie i patrzy na świat z perspektywy Objawienia Bożego oraz nauczania Kościoła, także współczesnego. Stąd można powiedzieć, że teolog świecki, to ktoś aktywny w życiu świata, często bardzo zlaicyzowanego, a nawet niechrześcijańskiego. W świecie, ukazuje dojrzałość osobową i chrześcijańską.

Pierwszą płaszczyzną formacji teologicznej są systematyczne studia poszczególnych dyscyplin teologicznych¹⁰¹. Było to zawsze trudne. Optymizm studenta

1(1997), s. 25–26; Irena, Wielkanoc Wileńska, *BIKCh* 1(1997), s. 33.

⁹¹ I. Feszczyn, Quo vadis? Raz jeszcze, *BIKCh* 3(1992), s. 4.

⁹² W. Mróz, O pierwszym numerze uwag kilka, *BIKCh* 2(1990), s. 8.

⁹³ M. Pierechod, Życzenia na Dzień Dziecka, *BIKCh* 2(1990), s. 1.

⁹⁴ W. P., W Beskidzie Śląskim, *BIKCh* 3–4(1997), s. 17–18; B. Kolenka, Ognisko katechezy rodzinnej św. Huberta w leśniczówce Kudypy k. Olsztyna, *BIKCh* 4(1998), s. 13–14.

⁹⁵ H. Pettke, Co zabierzemy ze sobą w XXI wiek?, *BIKCh* 3(1998), s. 15–16.

⁹⁶ A. Kubiak, Na szlaku Jana Pawła II w Tatrach, *BIKCh* 4(1991), s. 10; A. Wołodźko, Ojciec Święty w Paderborn, *BIKCh* 4–5(1996), s. 7–8; E. Okulewicz, Rzym — Październik 97, *BIKCh* 3–4(1997), s. 19–20; Z. Świerblewska, Pielgrzymka do Wilna, *BIKCh* 1–2(1998), s. 19–20.

⁹⁷ A. Marcinkowska, Jest taka parafia, *BIKCh* 2–3(1996), s. 17–18; P. Kozak, Parafia Matki Bożej Ostrobramskiej, *BIKCh* 2(1997), s. 28–29; A. Marcinkowska, Kana Galilejska w Siekierkach, *BIKCh* 3–4(1997), s. 20–22.

⁹⁸ I. Feszczyn, „Wielki teatr świata” w Einsiedeln, *BIKCh* 4(1992), s. 6–8; W. Przybyszewska, Kultura i sztuka w służbie Ewangelii, *BIKCh* 1(1997), s. 14–15.

⁹⁹ *BIKCh* 3(1991), s. 2–4.

¹⁰⁰ B. Maliszewska, „Dlaczego klęczę?” *BIKCh* 3(1991), s. 3.

¹⁰¹ G.M. Widziewicz, Dziesięć lat Instytutu Kultury Chrześcijańskiej w Olsztynie, *BIKCh* 1(1990), s. 2.

teologii jest związany z wiarą, że Bóg daje łaskę, aby wytrwać w powołaniu, wobec przeciwności losu, pokonując własne słabości¹⁰². Drugą płaszczyzną formacji teologicznej jest „bycie” z drugim człowiekiem i „wyjście” do drugiego, gdyż — jak pisze jeden ze studentów teologii — *żaden człowiek nie dorasta do dojrzałości w samotności*¹⁰³. Chodzi tu o formację osobową świeckiego studenta teologii w wymiarze indywidualnym i wspólnotowym. Słowa te niewątpliwie nawiązują do obrazu teologa, wpajanego świeckim studentom teologii przez ks. Borzyszkowskiego.

W olsztyńskim Instytucie studenci „ćwiczyli się” w budowaniu wspólnoty i więzi międzyludzkich. Okazją były wspólne imprezy, np. przy tzw. „łamaniu opłatka”, na „połowinkach”. Uczestnik jednego z takich spotkań, w swojej relacji pisze o okazji do wyzbywania się animozji oraz do wzajemnego duchowego wspierania się, aby wytrwać w odkrytym powołaniu teologa świeckiego¹⁰⁴. Taka refleksja ujawnia głębię przeżycia wiary, ale także jest przejawem dojrzewania świadomości teologicznej o posłaniu do każdego człowieka, nawet tego, którego się z jakiś powodów nie lubi. Ukazuje także konieczność świadectwa miłości chrześcijańskiej.

Współczesny człowiek, często wybiera tzw. łatwiznę, to znaczy konsumpcję, rozrywkę, kulturę masową. Rezygnuje z wielu wartości, sprzeniewierza się prawu moralnemu, szkodzi sobie oraz społeczeństwu¹⁰⁵. Wobec tego „światu” jest potrzebne kształtowanie hierarchii wartości, w której pierwsze miejsce zajmuje Bóg, a priorytet posiada także człowiek, duch, etyka. Dlatego też sens studiów teologicznych upatrywany jest przez studentów teologii nie tylko w możliwości zdobycia wiedzy teologicznej, ale także umiejętności apostołskiej¹⁰⁶. Studia teologiczne przygotowują do kompetentnej aktywności również pozakościelnej: politycznej, gospodarczej, społecznej¹⁰⁷.

Konkludując powyższe rozważania, świadomość teologiczna według studentów i absolwentów IKCh — autorów wypowiedzi biuletynowych — wyraża się w aktywnym życiu i funkcjonowaniu we wspólnocie Kościoła. *Być teologiem to znaczy również być solą tej ziemi*¹⁰⁸.

2. Lektury świeckich teologów

Na łamach Biuletynu ukazało się wiele informacji na temat przeczytanych i polecanych książek. Warto krótko przedstawić prezentowanych autorów i tytuły,

¹⁰² B. Bilicka, Bóg daje łaskę, *BIKCh* 4(1991), s. 3–4.

¹⁰³ B. Klingenberg, Moja wizja Instytutu dzisiaj i w przyszłości, *BIKCh* 2(1994), s. 12.

¹⁰⁴ B. Bilicka, „Teraz nadeszła dla was godzina powstania ze snu” (Rz 13,11) czyli moje wspomnienia ze spotkania przy opłatku, *BIKCh* 1(1991), s. 8; M. Micińska, B. Micińska, Z działalności domu studenckiego, *BIKCh* 1(1995), s. 21–22; B. Stempień, Oplatek wigilijny, *BIKCh* 1–2(1998), s. 22–23; G. Krasowska, Połowinki, *BIKCh* 3(1998), s. 21–22.

¹⁰⁵ J. Wojtkowski, Spojrzenie, jw., s. 1.

¹⁰⁶ Portrety absolwentów, jw., s. 5–6.

¹⁰⁷ M. Pierchod, Sprawa życia czy śmierci, *BIKCh* 4(1991), s. 6–7; W. Więcek, jw., s. 13; J. Zysk, jw., s. 19.

¹⁰⁸ I. Feszczyn, Wy jesteście solą ziemi, *BIKCh* 1(1990), s. 5.

gdyż dają one wgląd w zainteresowania teologa świeckiego oraz ujawniają intencję dzielenia się „dobrą książką”. Wśród książek prezentowanych na łamach Biuletynu są pozycje z zakresu klasyki duchowości, pomoce dla katechetów, książki naukowe.

Z listy lektur poleconych przez ojca duchownego IKCh zostały przedstawione: *Listy z pustyni C. Caretto*. Ta lektura pomaga *oczyścić serce*¹⁰⁹. *Myśli i rozważania* św. M. Kolbe to książka polecana ze względu na program duchowej odnowy, możliwy do realizacji przez osoby świeckie¹¹⁰. *O Naśladowaniu Chrystusa* Tomasa a Kempis pomaga zrozumieć człowieczeństwo¹¹¹. *Dzieje duszy* św. Teresy od Dzieciątka Jezus — dzieło, które uczy jak otworzyć serce Jezusowi¹¹².

Ciekawą płaszczyzną tematyczną Biuletynu były prezentacje książek wybranych przez studentów. Ukazywały wrażliwość i zainteresowanie świeckiego teologa. Co warto czytać i dlaczego? *Ludzie modlitwy XX wieku* M. Gibbarda — wskazuje drogę do życia we wspólnocie z Bogiem na przykładzie wybranych osób. Ukazuje tym samym obraz człowieka, który szuka Boga i do Niego dochodzi idąc różnymi drogami życiowymi¹¹³. Lektura pism duchowych pomaga weryfikować i kształtować tożsamość teologa¹¹⁴. Książka Jana Pawła II pt. *Przekroczyć próg nadziei* wzbudziła duże zainteresowanie studentów Instytutu. Dostrzeżono w niej walory dzieła mistrza duchowości¹¹⁵ oraz wartości intelektualne¹¹⁶. *Twierdza* A. de Saint-Exupéry wyraża prawdę o człowieku, żyjącym między ludźmi, który ciągle walczy, zamiast wyjść z własnej twierdzy i kochać¹¹⁷. Polecano także publikację F. Hogan, *Niechciane błogosławieństwo* oraz *Kiedy złe rzeczy zdarzają się dobrym ludziom* H.S. Kushnera¹¹⁸ — książki poświęcone religijnemu przeżywaniu cierpienia. Pozycja: D. Sankey, D. Sullivan, B. Watson, *Planeta Ziemia — mój dom*¹¹⁹ — zwraca uwagę na korelację w nauce przesłanek naukowych i religijnych. Książki *Spróbuj to przemyśleć*, opr. J. Machnac¹²⁰, J. Powell, *Jak kochać i być kochanym*¹²¹, S. Kulpaczyńskiego, *Katechetyczna dydaktyka modlitwy*¹²² — polecano ze względu na przydatność w pracy katechetycznej. W prezentowanej książce

¹⁰⁹ J. Rusak, *Listy z pustyni*, *BIKCh* 1(1992), s. 7.

¹¹⁰ B. Maliszewska, *Bóg chlebem, wszystko inne środkiem*, *BIKCh* 1(1992), s. 8.

¹¹¹ M. Sternik, *Co to znaczy, jw.*, s. 8–9.

¹¹² K. Parzych, *Poznaj „małą drogę do nieba”*, *BIKCh* 1(1992), s. 7–8.

¹¹³ B. Sadokierska, *Modlitwa a życie*, *BIKCh* 2(1992), s. 9–10.

¹¹⁴ A. Szulc, *Ostrożni... nie zabrudzeni*, *BIKCh* 2(1993), s. 8–9.

¹¹⁵ K. Parzych, *Trójgłos o książce Jana Pawła II „Przekroczyć próg nadziei”*, *BIKCh* 1(1995), s. 9–10.

¹¹⁶ I. Feszczyn, *Trójgłos o książce Jana Pawła II „Przekroczyć próg nadziei”*, *BIKCh* 1(1995), s. 10–11.

¹¹⁷ A. Szulc, *Co warto przeczytać?*, *BIKCh* 1(1991), s. 5.

¹¹⁸ *BIKCh* 1(1994), s. 14–15.

¹¹⁹ U. Misiun, D. Sankey, D. Sullivan, B. Watson, *Planeta Ziemia — mój dom*, *BIKCh* 1(1994), s. 15–16.

¹²⁰ B. Bilicka, *Spróbuj to przemyśleć*, *Dodatek Grupy Katechetycznej do Biuletynu IKCh* 2(1992), s. 3 [dalej skrót: *Dodatek*].

¹²¹ J. Powell SJ, *Jak kochać i być kochanym?*, Wydawnictwo Diecezjalne Pelplin 1990, s. 136–144, *Dodatek* 2(1992), s. 4.

¹²² Z. Ilwicka, *Rola katechety wychowawcy modlitwy*, *Być Katechetą* 4(1992), s. 2; tenże, *Moja biblioteczka*, *Być Katechetą* 4(1992), s. 3.

Spór o wychowanie w postuszeństwie, dostrzeżono walory nowego spojrzenia na wychowanie do uznawania autorytetów¹²³. Zaś w książce pt. *Ryby i dzieci głosu nie mają?*¹²⁴ zainteresowanie skierowano na pytania stawiane przez dzieci¹²⁴.

Wśród „ciekawych książek” w jednym z numerów Biuletynu został opisany modlitewnik babci¹²⁵, kiedy indziej książka pt. *Mój Chrystus potamany*¹²⁶, *Vademecum* Norwida¹²⁷, *Kazania świąteczne* ks. Jana Kurczewskiego¹²⁸, *Kwiatki z ogrodu świętego Franciszka*¹²⁹. Zamieszczano prezentacje książek o życiu małżeńskim¹³⁰, bibliografie publikacji na temat katechizacji dzieci upośledzonych¹³¹, słowniki¹³², książki dotyczące samowychowania¹³³. Zwracano także uwagę na pisma T. Eliota¹³⁴, H.D. Thoreau¹³⁵.

W Biuletynie umieszczano recenzje. Była to także promocja i zachęta do lektury, np.: L. Leviego *Z dalekiego kraju* poświęcona papieżowi Polakowi¹³⁶, B. Hiszpańskiej *Pomóż młodzieży znaleźć wartości — drogowaskazy*¹³⁷, *Mariologii* bpa J. Wojtkowskiego¹³⁸, *Jesteś* zawierającej antologię poezji na temat Eucharystii¹³⁹. Przedstawiono książkę *Natura, osobowość i charakter człowieka* S. Szumana¹⁴⁰, J. Szpeta *Prawa i obowiązki rodziców w szkole*¹⁴¹, *Dziennikarski etos*¹⁴², *Spotkanie z Bogiem — rachunek sumienia* K. Skorulskiego¹⁴³, *Światło nad Akwinem* L. de Wohla¹⁴⁴. W biuletynowym kąciku „Warto przeczytać” prezentowano, w formie notatki albo anonsu bibliograficznego, nie tylko literaturę piękną, czy popularną, ale i książki naukowe¹⁴⁵.

¹²³ Tenże, *Moja biblioteczka*, *Dodatek* 3(1992), s. 2.

¹²⁴ M. Dorkowska, *Ryby i dzieci głosu nie mają?*, *Być Katechetą* 4(1994), s. 4.

¹²⁵ R. Jachnowicz, *Modlitewnik babci*, *BIKCh* 1(1997), s. 9–11.

¹²⁶ W. Michałowska, jw., s. 11–12.

¹²⁷ M. Groszkowska, „Vade mecum” Norwida, *BIKCh* 2(1997), s. 13–17.

¹²⁸ B. Kolenda, *Literatura religijna w moich doświadczeniach duchowych*, *BIKCh* 2(1997), s. 22.

¹²⁹ B. Maliszewska, *Literatura parenetyczna na przykładzie utworu „Kwiatki z ogrodu świętego Franciszka*, *BIKCh* 4(1998), s. 14–15.

¹³⁰ Z. Ilwicka, *Moja biblioteczka*, *Być Katechetą* 2(1993), s. 2–3.

¹³¹ B. Bilicka, *Bibliografia publikacji na temat katechizacji dzieci upośledzonych*, *Być Katechetą* 2(1993), s. 1–2.

¹³² Tenże, *Moja biblioteczka*, *Być Katechetą* 3(1993), s. 2.

¹³³ Z. Ilwicka, *Moja biblioteczka*, *Być Katechetą* 4(1993), s. 2.

¹³⁴ B. Maliszewska, *Ważna sprawa*, *BIKCh* 2(1991), s. 2–3.

¹³⁵ A. Szulc, *Życie w lesie*, *BIKCh* 4(1991), s. 9.

¹³⁶ I. Feszczyn, *Warto przeczytać*, *BIKCh* 2(1995), s. 15–16.

¹³⁷ I. Moniuszko, *Warto przeczytać*, *BIKCh* 2(1995), s. 16–17.

¹³⁸ K. Parzych (rec.), Bp Julian Wojtkowski, *Mariologia*. Księgarnia Wydawnicza przy IKCh, Olsztyn 1995, s. 51; *BIKCh* 3–4(1995), s. 18–19.

¹³⁹ I. Feszczyn, *Coś dla ducha*, *BIKCh* 3–4(1995), s. 19–21.

¹⁴⁰ I. Moniuszko (rec.), Stefan Szuman, *Natura, osobowość i charakter człowieka*. Wydawnictwo WAM — Księży Jezuici, Kraków 1995, s. 250; *BIKCh* 5–6(1995), s. 12–13.

¹⁴¹ K. Parzych (rec.), Ks. Jan Szpet, *Prawa i obowiązki rodziców w szkole*. Komisja Episkopatu Polski ds. Wychowania Katolickiego 1996, s. 31; *BIKCh* 4–5(1996), s. 31–32.

¹⁴² K. Parzych (rec.), Depesza, *BIKCh* 3–4(1997), s. 13–14.

¹⁴³ A. Dubrownik (rec.), Krzysztof Skorulski SJ, *Spotkanie z Bogiem — rachunek sumienia*, wyd. 2, Łódź, s. 86; *BIKCh* 1–2(1998), s. 18–19.

¹⁴⁴ D. Hardt (rec.), Louis de Wohl, *Światło nad Akwinem*, tł. M. Stebart COR, Poznań 1996, s. 488; *BIKCh* 3(1998), s. 20–21.

¹⁴⁵ *BIKCh* 1(1997), s. 31–33; *BIKCh* 2(1997), s. 30–31.

Przedstawione w powyższym wyliczeniu tytuły stanowią już pełną informację o tym, co teologowie świeccy uznawali za istotne dla własnego rozwoju duchowego i intelektualnego oraz do pracy w „zawodzie” teologa. Trzeba zaznaczyć, że ruch wydawniczy w omawianym okresie stopniowo narastał. Nie wszystkie publikacje były powszechnie dostępne. Coraz trudniej było sprawnie sprowadzać je do biblioteki. Stąd ważną informacją był opis książek ze zbiorów prywatnych. Choćby krótka notatka w Biuletynie umożliwiała — szczególnie w przypadku nowych tytułów — wstępny kontakt z interesującą książką.

Nauczyciele instytucyjni, a także redaktorzy Biuletynu, dbali o to, aby prezentacji wartościowych lektur było wiele. Po wejściu lekcji religii do szkół państwowych liczba studentów Instytutu powiększała się. Wówczas także rosło zapotrzebowanie na prezentowanie lektur pomocnych w pracy katechety i animatora grup apostołskich. Ponadto niezmiennym zainteresowaniem cieszyły się książki z zakresu duchowości.

W powyższym wyliczeniu znajdują się prezentacje dzieł poleconych przez ojca duchownego w Kanonie minimum klasyków duchowości¹⁴⁶. Jednak wśród czytanych lektur zajmują one dość mało miejsca. Odpowiedź na pytanie, dlaczego tak jest, że teologowie świeccy z trudem podejmują zalecane lektury duchowe klasyków, a chętniej czytają inne książki, wykracza poza obszar niniejszego opracowania.

3. Zagadnienia interesujące teologów świeckich

Studenci i absolwenci IKCh interesowali się wieloma tematami, co także zostało odzwierciedlone w Biuletynie. Pierwszym zadaniem było poznawanie nauczania Kościoła, z akcentem na papieskie: Jana Pawła II i Pawła VI¹⁴⁷, współczesnych biskupów¹⁴⁸ oraz otwarcie się na studia podstawowych źródeł teologicznych: Pisma Świętego¹⁴⁹, Tradycji i Urzędu Nauczycielskiego Kościoła¹⁵⁰.

¹⁴⁶ Klasyki duchowości, jw., s. 2–3.

¹⁴⁷ B. Baniewska, O nowej encyklice Jana Pawła II, *BIKCh* 4(1993), s. 8–9; Papieskie słowo o..., *Być Katechetą* 4(1992), s. 4; *Być Katechetą* 1(1993), s. C; I. Feszczyn, Wizja Europy Jana Pawła II, *BIKCh* 4–5(1996), s. 6–7; tenże, Wizja Europy Jana Pawła II (2), *BIKCh* 1(1997), s. 6–7; K. Parzych, Dialog w „Ecclesiam suam”, *BIKCh* 3(1998), s. 13–14.

¹⁴⁸ *Być Katechetą* 4(1992), s. 1–2; *Być Katechetą* 1(1993), s. B., Konferencja Episkopatu Polski, Kościół w Polsce razem z narodem dziękuje Bogu za 50 lat kapłańskiej służby Ojca Świętego, *BIKCh* 4–5(1996), s. 4–5.

¹⁴⁹ E. Kłodawska, Ezaw sprzedaje swoje pierworództwo, *BIKCh* 2(1995), s. 15; I. Feszczyn, O Psalterzach słów kilka, *BIKCh* 1–2(1998), s. 4–5; K.P., Co rozumiemy czytając Biblię?, *BIKCh* 1–2(1998), s. 6; M. Burczak, Kto uznaje swój błąd, ustrzeże się szkody (Syr 20,3), *BIKCh* 1–2(1998), s. 6–7; M. Z., Powiedziałem sobie..., *BIKCh* 1–2(1998), s. 7; M. Dorkowska, Ktokolwiek skałeczy bliźniego..., *BIKCh* 1–2(1998), s. 7; D. Świciński, Wprowadzam nieprzyjaźń..., *BIKCh* 1–2(1998), s. 8; A. Maczuga, Miłości pragnę..., *BIKCh* 1–2(1998), s. 8; U. Kryczka, Nie ciesz się widokiem brata..., *BIKCh* 1–2(1998), s. 9; A. Twardowska, Spotkanie z Biblią, *BIKCh* 3(1998), s. 14; E. Sikora, Oto mędrcy ze Wschodu..., *BIKCh* 4(1998), s. 11–12; I. Pachulska, Stał się pierwszy człowiek..., *BIKCh* 4(1998), s. 12; R. Klimuk, Zaprawdę, powiadam wam..., *BIKCh* 4(1998), s. 13.

¹⁵⁰ K. Parzych, Promocja „Karty Praw Rodziny”, *BIKCh* 5–6(1995), s. 8–9; U. Niemiro, Maryja w Katechizmie Kościoła Katolickiego, *BIKCh* 2(1997), s. 10–11.

Autorzy krótkich artykułów publikowanych w Biuletynie ponadto ujawniają zainteresowanie szerokim spektrum tematów teologicznych¹⁵¹. Na łamach Biuletynu ukazał się np. obszerny artykuł studenta teologii na temat Ruchu *Amnesty International*. Został w nim poruszony problem godności osoby ludzkiej¹⁵². Dostrzegano zagrożenia sektami¹⁵³. Pisano o chrześcijańskiej wizji Europy¹⁵⁴, o ekumenizmie¹⁵⁵, o miłości¹⁵⁶ i modlitwie¹⁵⁷. Publikowano również rozważania na tematy maryjne¹⁵⁸, chrystologiczne¹⁵⁹, a także dotyczące teologii feministycznej¹⁶⁰. Pisano o cierpieniu i jego chrześcijańskim sensie¹⁶¹. W treści publikacji dostrzega się także wrażliwość moralną teologów na obecność prawdy w życiu społecznym, politycznym, kulturalnym¹⁶².

Wielość tematów ujawnia świadomość obowiązku poznawania i pojmowania związku nauk eksperymentalnych i historycznych z naukami teologicznymi, biblijnymi¹⁶³, filozofią¹⁶⁴. Dostrzega się także zainteresowanie zagrożeniem atomowym oraz próby refleksji teologicznej nad tym zagadnieniem¹⁶⁵, zainteresowanie ekologią¹⁶⁶, zagadnieniem relacji między religią i nauką¹⁶⁷ oraz refleksją teologiczną nad znaczeniem techniki, ze szczególnym uwzględnieniem środków społecznego prze-

¹⁵¹ K.P., Warto wiedzieć, że..., *BIKCh* 1(1995), s. 21; 2(1995), s. 18; 3–4(1995), s. 21–22; 5–6(1995), s. 13–14; 1(1996), s. 22; 2–3(1996), s. 23; 4–5(1996), s. 32–33; 1(1997), s. 36.

¹⁵² A. Szulc, *Amnesty International*, *BIKCh* 2(1992), s. 2–3.

¹⁵³ B.M. Deja, Nie będziesz miał cudzych bogów obok Mnie (Wj 20,3), *BIKCh* 2(1992), s. 6–7; Z. Kopański, Uwaga — sekty atakują!, *BIKCh* 2–3(1996), s. 18–19.

¹⁵⁴ I. Feszczyn, Wizja Europy Jana Pawła II, jw., s. 6–7; tenże, Wizja Europy Jana Pawła II (2), jw., s. 6–7.

¹⁵⁵ M. Dągiel, XIV Sympozjum ekumeniczne w Olsztynie, *BIKCh* 1(1996), s. 1–3; K. Parzych, Abyśmy byli jedno w Chrystusie, *BIKCh* 1(1996), s. 3–5; Z.E. Połoniewicz, Refleksje o ekumenizmie dzisiaj, *BIKCh* 1(1996), s. 5–7; W. Przybyszewska, W imię Chrystusa... pojedyncie się z Bogiem (2 Kor 5,20). XV Sympozjum ekumeniczne w Olsztynie, *BIKCh* 1(1997), s. 8; K. Parzych, Dialog w „Ecclesiam suam”, jw., s. 13–14.

¹⁵⁶ I. Siwołowska, Rozważania o miłości (I), *BIKCh* 3(1992), s. 5; tenże, Rozważania o miłości (II), *BIKCh* 4(1992), s. 13–14.

¹⁵⁷ M. Bobkiewicz, Modlitwa, *BIKCh* 2(1994), s. 15.

¹⁵⁸ K. Parzych, Rozważania maryjne. Królowo pokoju, módl się za nami!, *BIKCh* 3–4(1995), s. 7–8; T. Bułak, Objawienia Matki Bożej w Fatimie (maj–październik 1917 r.), *BIKCh* 2–3(1996), s. 6–8; K. Parzych, Królowo Polski, módl się za nami, *BIKCh* 2–3(1996), s. 8–9; U. Niemiro, jw., s. 10–11; K. Parzych, Objawienia maryjne w La Salette, *BIKCh* 2(1997), s. 11–12.

¹⁵⁹ M. Dągiel, „Jezus Chrystus”. XIV Warmińskie Dni Duszpasterskie w Olsztynie, *BIKCh* 3–4(1997), s. 7–8.

¹⁶⁰ A. Paczkowska, Próba zrozumienia teologii feministycznej, *BIKCh* 1–2(1998), s. 13–14.

¹⁶¹ D. Łysakowska, Katecheza w szpitalu, *BIKCh* 3(1993), s. 5; M. Pierchod, F. Hogan, Niechciane błogosławieństwo, Kraków 1993, *BIKCh* 1(1994), s. 14–15; B. Szabłowska, Wiem, że jesteś żywym, przecież umieram, *BIKCh* 2(1994), s. 16–18.

¹⁶² J. Domała, Komentarz do homilii Jana Pawła II wygłoszonej podczas Mszy św. na placu przy stadionie „Stomilu” w Olsztynie (06.06.91), *BIKCh* 2(1993), s. 6.

¹⁶³ T. Feszczyn, Bóg działa w historii. Rozmowa z ks. dr. Bogdanem Matysiakiem, wykładowcą w naszym Instytucie, *BIKCh* 3(1992), s. 10.

¹⁶⁴ A. Szulc, Krótka historia o..., *BIKCh* 2(1990), s. 6–7; B. Maliszewska, O polityce, politykach i filozofii, *BIKCh* 3–4(1997), s. 15–16.

¹⁶⁵ A. Tylló, O potrzebie mądrości, *BIKCh* 2(1991), s. 3.

¹⁶⁶ A. Szulc, Życie w lesie, jw., s. 9; Z.E. Połoniewicz, Jak dzisiaj kształtować sumienie ekologiczne człowieka?, *BIKCh* 4–5(1996), s. 24–25.

¹⁶⁷ U. Misium, jw., s. 15–16.

kazu¹⁶⁸. Interesowano się dyskusją na temat ewolucji oraz szukaniem odpowiedzi na pytanie o powstanie świata, życia i człowieka¹⁶⁹.

Duże zainteresowanie teologowie w IKCh poświęcili sprawom społecznym¹⁷⁰. Jego ślad znajdujemy na łamach Biuletynu w serii głosów poświęconych konkordatowi¹⁷¹ oraz powrotowi religii do szkoły. Dyskusja była żywa, komentowano te sprawy z punktu widzenia opinii publicznej¹⁷² i pracowników kościelnych¹⁷³.

Zagadnienia katechetyczne zajęły znaczną część Biuletynu wraz z dodatkami przygotowywanym przez Grupę Katechetyczną, pt. „Dodatek do Biuletynu IKCh” lub „Być katechetą. Dodatek do Biuletynu IKCh”. Umieszczano tam informacje wspomagające w pracy początkującego katechetę¹⁷⁴. Dzieleno się doświadczeniami z pracy katechetycznej¹⁷⁵. Poruszano tematy z zakresu pedagogiki katolickiej¹⁷⁶. Pojawił się także problem pedagogiki waldorfskiej. Z jednej strony przestrzegano przed skutkami związanymi z zastosowaniem metod wychowawczych i dydaktycznych bazujących na antropozofii Rudolfa Steinera¹⁷⁷, z drugiej prowadzono polemikę z tą propozycją¹⁷⁸. Przeprowadzano teologiczną refleksję nad kształtem katechezy w szkole¹⁷⁹. Odbywały się rozmowy na temat przemian społecznych, które wpływają na przyjęcie metody katechezy w określonym środowisku kulturowym¹⁸⁰.

¹⁶⁸ H. Tańska, Komputer — rzetelny, niezawodny i dokładny pomocnik księdza, *BIKCh* 2(1993), s. 9–11; tenże, Nowe technologie, jw., s. 3–5; B. Maliszewska, Jak rozpowszechnić prasę katolicką?, *BIKCh* 3–4(1997), s. 12; M. Karmela, III Sympozjum z cyklu „Ku upodmiotowieniu narodu polskiego”, *BIKCh* 4(1998), s. 6–8; K.P., Krag środków społecznego przekazu, *BIKCh* 3(1998), s. 22; K.P., Etyka i prasa. Spotkanie Ewangelizacyjne w Instytucie Kultury Chrześcijańskiej im. Jana Pawła II w Olsztynie, *BIKCh* 2(1997), s. 31.

¹⁶⁹ T. Feszczyn, Na początku Bóg stworzył niebo i ziemię (Rdz 1,1), *BIKCh* 3(1992), s. 13–14.

¹⁷⁰ W. Lewko, Wolność w Chrystusie, *Być Katechetą* 3(1993), s. 1.

¹⁷¹ I. Feszczyn, Konkordat RP ze Stolicą Apostolską. Rozmowa z księdzem kanclerzem Janem Cymbałą, *BIKCh* 4(1993), s. 1–3.

¹⁷² Tenże, Pluralizm — tak, religia w szkole — nie?, *BIKCh* 4(1990), s. 2–3.

¹⁷³ Rozmowa z księdzem prałatem Stanisławem Magolewskim, dyrektorem Wydziału Nauki Chrześcijańskiej Kurii Biskupiej, *BIKCh* 1(1991), s. 1–2.

¹⁷⁴ Z. Giecwicz, Pierwszy rok katechizacji, *Dodatek* 3(1992), s. 3; *Dodatek* 1(1992); *Dodatek* 2(1992); B. Bilicka, ABC początkującego katechety, *Być Katechetą* 1(1993), s. D; R. Zawadzki, Drama w ewangelizacji (I), *BIKCh* 4(1994), s. 10–11; tenże, Drama w ewangelizacji (II), *BIKCh* 1(1995), s. 12.

¹⁷⁵ B. Bilicka, Zamienić słowa w czyn, *Dodatek* 3(1992), s. 4; D. Chylińska-Walewska, Moje doświadczenia z dramą na lekcjach religii, *BIKCh* 3(1994), s. 6–7; Wywiad z katechetką, jw., s. 12–14; A. Licznarska, Moje powołanie, *Być Katechetą* 5–6(1995), s. B–C; Katecheci o sobie, napisała: J. Sklinsmont, *Być Katechetą* 5–6(1995), s. C; Katecheci o katechizacji w szkole, *BIKCh* 4(1990), s. 3–4; *BIKCh* 1(1991), s. 2–5.

¹⁷⁶ T. Brzozowska, Reakcje międzyosobowe podstawą procesu wychowawczego w systemie prewencyjnym ks. Jana Bosko, *BIKCh* 2–3(1996), s. 9–11.

¹⁷⁷ B. Deja, Co to jest pedagogika waldorfska?, *BIKCh* 1(1992), s. 10–12.

¹⁷⁸ A. Szulc, Polemiki, *BIKCh* 2(1992), s. 13.

¹⁷⁹ H. Hołubowicz, W zamyśleniu nad katechezą, *Być Katechetą* 4(1993), s. 1–2.

¹⁸⁰ B. Bilicka, Ogólnopolski Kurs Katechetyczny w Radomiu, *Dodatek* 3(1992), s. 1–2.

Kolejnym zagadnieniem, któremu poświęcono dużo uwagi, jest życie rodzinne i małżeńskie¹⁸¹, obyczaje w rodzinie¹⁸², czystość seksualna¹⁸³, problem alkoholowy¹⁸⁴, naturalne planowanie poczęć¹⁸⁵.

Na początku lat 90. odbywała się w naszej Ojczyźnie debata, przede wszystkim polityczna: „za” czy „przeciw” aborcji. Stanowisko Kościoła w tej kwestii jest jednoznaczne: Nie zabijaj. Toteż jedna z absolwentek IKCh pisała: *Zabijanie dzieci nienarodzonych jest morderstwem i żadna ludzka władza nie może tej zbrodni uczynić godziwą, gdyż prawo do życia pochodzi od Boga, nad którym nie mają władzy żadne uchwały parlamentarzystów*¹⁸⁶. Wśród tematów poruszanych przez teologów świeckich na łamach Biuletynu znalazła się także „kobieta”, jej godność i miejsce w społeczeństwie¹⁸⁷.

Podjęmowano tematykę zwyczajów charakterystycznych dla innych, niż polska, tradycji kulturowych i religijnych¹⁸⁸. Ścisłe biorąc nie jest to teologia. Jednak dla teologa i to świeckiego istotny jest obraz współczesnego świata, a nie tylko własnej kultury i zwyczajów. Chrześcijaństwo ma charakter uniwersalny, orędzie zbawcze odnosi się do wszystkich ludzi. Toteż teolog chce poznać świat możliwie dobrze, aby szukać sposobu dotarcia do każdego człowieka z Ewangelią¹⁸⁹.

W Biuletynie poświęca się także uwagę powołaniu zakonnemu¹⁹⁰. Zazwyczaj jest to ukazywanie postaci osoby konsekrowanej, jej pracy i specyfiki życia w zgromadzeniu¹⁹¹.

¹⁸¹ Przedruk przemówienia Jana Pawła II, Dzięki sakramentowi ciała człowiek czuje się podmiotem świętości, *BIKCh* 4(1993), s. 4–6; Z. Ilwiczka, Moja biblioteczka, *Być Katechetą* 2(1993), s. 2; W. Szewczyk, XVIII Międzynarodowy Kongres Rodziny. Kwiecień 1994, *BIKCh* 4(1994), s. 3.

¹⁸² ... Najpierw trzeba być. Wywiad z panią dr Elżbietą Kałużą-Maniewską, gościem IKCh w noc sylwestrową. Rozmawiała K. Parzych, *BIKCh* 1(1995), s. 7–8.

¹⁸³ A. Wołodźko, Odpowiedzialność w miłości, *BIKCh* 4(1993), s. 6.

¹⁸⁴ toMil, Wiara a choroba alkoholowa, *BIKCh* 1(1995), s. 15–16.

¹⁸⁵ B. Maliszewska, O potrzebie akceptacji, *BIKCh* 4(1991), s. 8.

¹⁸⁶ M. Pierechod, Życzenia, jw., s. 1; także tenże, Sprawa życia, jw., s. 6–7; zob. także S. Rumiński, jw., s. 10–11.

¹⁸⁷ I. Feszczyn, W Roku Kobiet o kobietach, *BIKCh* 1(1995), s. 18; W Roku Kobiet o kobietach (2), napisali: ks. W., T. Feszczyn, K. Parzych, M. Pierechod, R. Zawadzki, *BIKCh* 2(1995), s. 10–14; W Roku Kobiet o kobietach (3), napisała: H. Chorążewicz, Czy zawsze warto?, *BIKCh* 3–4(1995), s. 13–15; W Roku Kobiet o kobietach (4), napisała: W. Cybułska, *BIKCh* 5–6(1995), s. 7–8; I. Feszczyn, W Roku Kobiet o kobietach — podsumowanie, *BIKCh* 1(1996), s. 13–14; Wyniki konkursu literackiego „Kobieta w świecie i Kościele”, *BIKCh* 4–5(1996), s. 12.

¹⁸⁸ M. Dągiel, Tenkin czyli najważniejsza jest praca, *BIKCh* 3(1990), s. 6; W. Szewczyk, Kampania Braterstwa, czyli Wielki Post w Brazylii, *BIKCh* 2(1995), s. 7–8; T. Feszczyn, ...Z Brazylii..., *BIKCh* 3–4(1995), s. 9–11; B. Klingenberg, Japońskim okiem, *BIKCh* 3–4(1995), s. 17–18.

¹⁸⁹ B. Maliszewska, Jak rozpowszechniać prasę, jw., s. 12.

¹⁹⁰ To Bóg wybiera, *BIKCh* 2(1991), s. 4; S. Barbara, Karmel, jw., s. 6–7; G.M. Widziewicz, Pokój i dobro, jw.; B. Mielimączka, Doświadczylam obecności, jw., s. 5; A. Harasim, jw., s. 23–24; K.H. Kiejdo, jw., s. 10; K. Parzych, W sereu, jw., s. 28; Powołania zakonne, *BIKCh* 3(1998), s. 24–25; M. Borzyszkowski, Śluby wieczyste Siostry mgr Bożeny Szalkiewicz, *BIKCh* 3–4(1997), s. 22–23.

¹⁹¹ Muła, List z Argentyny, *BIKCh* 2(1991), s. 6; I.W. Kowalczyk, Śp. s. Maria Zenona Jabłońska, *BIKCh* 2(1994), s. 15–16; S. A., Wigilia przy zakonnym stole, *BIKCh* 4(1994), s. 9–10.

Studenci i absolwenci Instytutu pisali o zmarłych koleżankach, kolegach¹⁹², profesorach¹⁹³. Nekrologi posiadały często charakter wspomnieniowy, a nie tylko informacyjny.

Pisano też o Świętych. Przy okazji pielgrzymki Instytutu do sanktuariów w Szwajcarii, odwiedziono Flueli — miejscowość, gdzie żył św. Mikołaj — Wilhelm Tell — patron Szwajcarii¹⁹⁴. Pobyt w Rzymie zwrócił uwagę na św. Cecylię — męczennicę z pierwszych wieków chrześcijaństwa¹⁹⁵ oraz bł. Teresę Ledóchowską¹⁹⁶. Św. Teresa od Dzieciątka Jezus została przedstawiona jako nauczycielka „małej drogi”¹⁹⁷ i doktor Kościoła¹⁹⁸. Ukazano postać świętego dziecka — Dominika Savio — wychowanka ks. Jana Bosko¹⁹⁹. Pisano o bł. Marcelinie Darowskiej — współzałożycielce Zgromadzenia Sióstr Niepokalanek²⁰⁰. Św. Wojciecha ukazano jako wzór aktualny dla współczesnych chrześcijan²⁰¹. W ramach sprawozdania z Noworocznego Dnia Skupienia zaprezentowano sylwetkę Michała Boyma — misjonarza w Chinach²⁰². Św. Franciszek z Asyżu został ukazany jako nauczyciel drogi doskonałej radości²⁰³.

4. Aktywność teologów świeckich

Charyzmat chrześcijański polega na ukazywaniu wiary i wartości ewangelicznych w życiu. Realizuje się go w każdym powołaniu. Przyglądając się działaniom studentów i absolwentów teologii, o których wspomina się na łamach Biuletynu, można dostrzec charyzmat chrześcijanina — teologa świeckiego.

Świecki student teologii szuka odpowiedzi na swoje pytania w studiach i modlitwie. Czasami łączy obie płaszczyzny, np. w pielgrzymce do miejsca związanego z jakimś wydarzeniem religijnym. Instytut dawał możliwość pielgrzymowania, w organizowanych wyjazdach. Na spotkania grupy pielgrzymkowej przychodzili studenci i absolwenci, którzy przez szereg lat obsługiwali Warmińską Pieszą Pielgrzymkę na Jasną Górę, uczestnicy stałych corocznych pielgrzymek Instytutowych oraz sympatycy pielgrzymowania²⁰⁴. Jedną z uczestniczek pielgrzym-

¹⁹² M. D., Pamięci Jasia..., *BIKCh* 4(1990), s. 6; Śp. Maria Sternik, *BIKCh* 2(1991), s. 6; Byli wśród nas, *BIKCh* 4–5(1996), s. 14; *BIKCh* 2–3(1996), s. 24.

¹⁹³ J. J e z i e r s k i, Pożegnanie z parafią, *BIKCh* 1(1991), s. 7; M. B o r z y s z k o w s k i, Śp. ks. dr Mikołaj Lohr, *BIKCh* 2(1992), s. 10; P. S z u b d a, Był to człowiek mądry i dobry. Wspomnienie o śp. ks. dr. Wiesławie Terezie, *BIKCh* 1(1993), s. 3; Byli wśród nas, *BIKCh* 4–5(1996), s. 14.

¹⁹⁴ G.M. W i d z i e w i c z, Święci na pielgrzymim szlaku. Mniej znany św. Mikołaj, *BIKCh* 1(1993), s. 7–8.

¹⁹⁵ G. W i d z i e w i c z, Święci na pielgrzymim szlaku. Święta Cecylia, *BIKCh* 2(1993), s. 3–4.

¹⁹⁶ T e n z e, Święci na pielgrzymim szlaku. Była piękna i mądra..., *BIKCh* 3(1993), s. 5–6.

¹⁹⁷ T. B r z o z o w s k a, Chciałabym w tym samym czasie głosić Ewangelię w pięciu częściach świata, aż po najbardziej odległe wyspy, *BIKCh* 1(1996), s. 11–13.

¹⁹⁸ K.P., Św. Teresa od Dzieciątka Jezus — doktorem Kościoła, *BIKCh* 3–4(1997), s. 11.

¹⁹⁹ W. C y b u l s k a, Św. Dominik Savio, *BIKCh* 2–3(1996), s. 11–14.

²⁰⁰ T e n z e, Błogosławiona Marcelina Darowska (1827–1911), *BIKCh* 4–5(1996), s. 16.

²⁰¹ M. D a g i e l, O św. Wojciechu na X sesji Kościelnych Ośrodków Naukowych Metropolii Warmińskiej, *BIKCh* 2(1997), s. 8–9; T. F., Święty Wojciechu, módl się za nami, *BIKCh* 2(1997), s. 23; K.P., Narodowo-religijne znaczenie pierwszych świętych polskich, *BIKCh* 2(1997), s. 31.

²⁰² B. K o l e n d a, Noworoczny Dzień Skupienia w IKCh, *BIKCh* 4(1998), s. 1–3.

²⁰³ B. M a l i s z e w s k a, Literatura parenetyczna, jw., s. 14–15.

²⁰⁴ G. W i d z i e w i c z, Grupa Pielgrzymkowa, *BIKCh* 3(1991), s. 12.

ki napisała w Biuletynie o obfitości doznań duchowych, płynących ze wspólnej modlitwy i razem spędzonego czasu²⁰⁵. O innej pielgrzymce napisano, iż *trud podróży był najlepszym sprawdzianem siły charakteru, a wzajemna życzliwość stwarzała, mimo uciążliwości drogi, bardzo dobrą atmosferę*²⁰⁶. Teolog szuka, więc drugiego człowieka, nie tylko do pomocy. Człowiekowi jest potrzebny drugi człowiek, aby udoskonalą się jego człowieczeństwo²⁰⁷. Spotkania z innymi ludźmi pozwalają na *ubogacenie siebie i dawanie cząstki innym*²⁰⁸.

Instytutowi studenci byli zobligowani do udziału w grupach apostołskich²⁰⁹. Służyło to wspólnemu szukaniu odpowiedzi na szczegółowe pytania, na które nie było wiele czasu podczas wykładów. Dzielono się także doświadczeniem wiary, studiów, pracy, działalności apostołskiej podejmowanej poza Instytutem. Celem spotkań w kręgu duszpasterstwa rodzin było zdobywanie wiedzy z zakresu nauki Kościoła na temat małżeństwa, wychowania dzieci oraz problemów w rodzinie²¹⁰. Krąg historyczny prowadzono z intencją pogłębienia zainteresowań i wiedzy z zakresu dziejów Kościoła oraz regionu Warmii i Mazur²¹¹. Grupa synodalna przy IKCh pomagała ugruntować świadomość odpowiedzialności świeckich za Kościół lokalny w Polsce²¹². Grupa biblijna przyjęła charakter kręgu modlitewno-dyskusyjnego²¹³. W grupie katechetycznej miała miejsce głównie wymiana doświadczeń zawodowych wśród katechetów²¹⁴. Grupa misyjna skupiała sympatyków misji i przyjaciół misjonarzy. Zajmowano się tam pogłębieniem wiedzy na tematy dotyczące misji oraz organizowano coroczne pielgrzymki do Seminarium Misyjnego w Pieniężnie²¹⁵. Kościół jest misyjny ze swej natury. Teolog świecki buduje swoją misyjną świadomość poprzez poznawanie miejsc związanych z formacją misyjną, spotkania z misjonarzami, modlitwę, wykład z misjologii i eklezjologii. W Instytucie dbano o formację misyjną studentów. Zdarzył się wyjazd do pobliskiego, aczkolwiek poza granicami kraju, Kaliningradu, gdzie pracują polscy duszpasterze, odbudowując życie religijne²¹⁶. Zorganizowano także wystawę na temat Kaliningradu²¹⁷. Ponadto grupa misyjna prowadziła letnie rekolekcje²¹⁸. Natomiast krąg środków społecznego przekazu skupiał osoby zainteresowane nauczaniem Kościoła na temat korzystania z mass mediów w ewangelizacji²¹⁹.

²⁰⁵ I. Feszczyn, Do Świętego Gaju powinieneś jechać i ty..., *BIKCh* 3(1990), s. 7.

²⁰⁶ A. Nizińska, Wspomnienie z wakacyjnej pielgrzymki, *BIKCh* 4(1990), s. 5.

²⁰⁷ M. Bobkiewicz, Ludzie na drodze mojej wiary (2), jw., s. 4–6.

²⁰⁸ D. Łysakowska, Spotkanie z Jezusem w duchu Taize, Wiedeń '93, *BIKCh* 1(1993), s. 6.

²⁰⁹ T. Feszczyn, Grupy apostołskie IKCh, *BIKCh* 1(1996), s. 18–20; B. Stempień, Kręgi apostołskie w Instytucie, *BIKCh* 4(1998), s. 8–11.

²¹⁰ E. Szutkowska, Family way, *BIKCh* 3(1992), s. 14.

²¹¹ A. Kopiczko, Krąg religijno-historyczny, *BIKCh* 1(1993), s. 12.

²¹² I. Feszczyn, Grupa synodalna IKCh, *BIKCh* 2(1994), s. 18–19.

²¹³ Tenże, Grupa biblijna, *BIKCh* 3(1991), s. 10.

²¹⁴ T. Feszczyn, B. Bilicka, Grupa katechetyczna, *BIKCh* 3(1991), s. 10; B. Micińska, Katecheci o sobie, *Być Katechetą* 2(1993), s. 2.

²¹⁵ W. Dusza, Grupa Misyjna, *BIKCh* 3(1991), s. 11; H. Radzewicz, Przecież i ja..., *BIKCh* 2(1990), s. 5; I. Feszczyn, Zostań sympatykiem misji i pielgrzymem, *BIKCh* 2(1991), s. 7.

²¹⁶ I. Dusza, Nasza misja, *BIKCh* 2(1992), s. 4–5.

²¹⁷ A. Kołakowska, W. Dusza, Kaliningrad w obrazach, *BIKCh* 2(1992), s. 5.

²¹⁸ J. Rusak, Rekolekcje w Hławie '92, *BIKCh* 2(1992), s. 15; D. Szałkowska, T. Gul, Wakacje Grupy Misyjnej, *BIKCh* 4(1991), s. 11.

²¹⁹ K.P., Krąg środków, jw., s. 22.

Istotne znaczenie w ewangelizacji ma literatura religijna²²⁰. Studenci i absolwenci IKCh, oprócz studiów, interesowali się literaturą piękną o inspiracji chrześcijańskiej, dając temu wyraz w działalności grupy literackiej i teatralnej²²¹. Wśród wybranych autorów znaleźli się: K. Wojtyła, R.M. Rilke, C.K. Norwid²²², R. Brandstaetter²²³, A. Kamińska²²⁴, W. Szymborska²²⁵, Z. Chojnowski²²⁶. Organizowano konkursy literackie dla dzieci i młodzieży²²⁷. Miały miejsce spektakle sceniczne: jasełka²²⁸, recytacje poezji maryjnej²²⁹, misterium pasyjne²³⁰, wystawiono dramat Brandstaettera²³¹, przedstawienie autorskie studentek: Wioletty Szewczyk i Teresy Brzozowskiej, pt. *Uśmiech świętości*²³².

Teolog świecki służy kompetencją teologiczną poza swoim środowiskiem uczelnianym przede wszystkim tam, gdzie nie ma pełnego dostępu osoba duchowna. Obrazem aktywności jest np. praca w szkole, podczas organizacji pielgrzymki — wyjazdu²³³, aktywne uczestnictwo w religijnych spotkaniach i dyskusjach²³⁴, w wakacjach misyjnych²³⁵, a nawet dłuższej pracy na misjach²³⁶, w parafialnej pracy duszpasterskiej np. w charakterze nadzwyczajnego szafarza Komunii św.²³⁷, w specjalnych grupach duszpasterskich, np. z dziećmi²³⁸, z osobami niepełnospraw-

²²⁰ M. Dągiel, Literatura religijna w nauczaniu ewangelicznym, *BIKCh* 1(1997), s. 4–6; S.P., O muminkach inaczej, *BIKCh* 1(1997), s. 30–31.

²²¹ L. Zimnicki, Grupa teatralna, *BIKCh* 3(1991), s. 11.

²²² M. Dągiel, W kręgu literatury i religii, *BIKCh* 1(1990), s. 4.

²²³ I. Feszczyn, Kolejna premiera, *BIKCh* 5–6(1995), s. 9–10; M. Dągiel, „Powrót syna marnotrawnego” R. Brandstaettera — czyli rzecz o Rembrandcie van Rijn (ze wstępu do przedstawienia), *BIKCh* 5–6(1995), s. 10–11; M. D., Premiera Amatorskiego Teatru Studenckiego, *BIKCh* 4–5(1996), s. 34; M. Dągiel, Marchońt wbrew stereotypom, *BIKCh* 1(1997), s. 34–35.

²²⁴ M. Dągiel, „Aby rzeczy ostatnie stały się nam rzeczami pierwszymi”. Kilka refleksji o twórczości Anny Kamińskiej, *BIKCh* 2–3(1996), s. 4–6.

²²⁵ A. Marcinkowska, O poezji Wisławy Szymborskiej (1). Kokieteria, ironia i prowokacja, *BIKCh* 4–5(1996), s. 18–20; I. M., A. Siwołowscy, Refleksje rodzinne o poezji Wisławy Szymborskiej, *BIKCh* 4–5 (1996), s. 21–22; Dominika, Pytanie... o pytanie, *BIKCh* 1–2(1998), s. 11–12.

²²⁶ H. Turek, „Cztery strony domu” Zbigniewa Chojnowskiego, *BIKCh* 1–2(1998), s. 17–18.

²²⁷ *BIKCh* 2(1997), s. 25–27.

²²⁸ A. Bursztyka, Wesołą nowinę bracia słuchajcie, niebieską dziecinę z nami witajcie..., *BIKCh* 1(1996), s. 16–17.

²²⁹ M. Dągiel, W kręgu, jw., s. 4.

²³⁰ *BIKCh* 2(1991), s. 5; Misterium męki i zmartwychwstania Pańskiego, *BIKCh* 2(1992), s. 11; M. Dągiel, Tajemnica męki Pańskiej — misterium pasyjne, *BIKCh* 2(1993), s. 12–13; W. Przybylska, „Dyjałog o zmartwychwstaniu Pańskim” Wacława Potockiego, *BIKCh* 1–2(1998), s. 15–16; A. Marcinkowska, Teatr IKCh przedstawia, *BIKCh* 1–2(1998), s. 16.

²³¹ I. Feszczyn, Kolejna premiera, jw., s. 9–10; M. Dągiel, „Powrót, jw., s. 10–11.

²³² M. Dągiel, Uśmiech świętości — premiera Teatru Studenckiego IKCh (4.12.93), *BIKCh* 1(1994), s. 6–8.

²³³ G.M. Widziewicz, I Pielgrzymka, jw., s. 1–2.

²³⁴ M. Pierechod, Wyśpiewane Bogu słowa zobowiązują, *BIKCh* 2(1991), s. 7–8.

²³⁵ J. Makowiecka, H. Trzeciakiewicz, Garść poziomek, *BIKCh* 3(1994), s. 7–9; A. Baran, Wakacje z misjami, *BIKCh* 4(1994), s. 4; A. Marcinkowska, Opisa — miejsce na mapie serca, *BIKCh* 3–4(1995), s. 15–16.

²³⁶ A. Marcinkowska, List z Kazachstanu, *BIKCh* 3(1998), s. 17–20.

²³⁷ *BIKCh* 4(1994), s. 12.

²³⁸ I. Moniuszko, Wspólnota chóru dziecięcego w Jezioranach, *BIKCh* 1(1991), s. 18–19; Z.E. Połoniewicz, Bożonarodzeniowe misterium w parafii pw. św. Franciszka z Asyżu, *BIKCh* 1(1996), s. 15–17.

nymi²³⁹, z niesłyszczącymi²⁴⁰, z harcerzami²⁴¹, w katechezie więziennej²⁴², w poradniach, np. dla osób z uzależnieniami²⁴³ i przedmażeńskich²⁴⁴, w grupach apostołskich²⁴⁵.

Świeccy teologowie byli wprowadzani w życie religijne Kościoła poprzez udział w ruchach i grupach religijnych²⁴⁶. Realizowali swoje powołanie poza Instytutem. Stąd w Biuletynie opisywali doświadczenia z udziału w Odnowie w Duchu Świętym²⁴⁷, neokatechumenacie²⁴⁸, Ruchu „Światło-Życie”²⁴⁹. Ponadto studenci i absolwenci IKCh brali udział w spotkaniach Ojca Świętego z Młodymi Świata. Na łamach Biuletynu publikowano wspomnienia z takich spotkań²⁵⁰.

Odpowiedź na pytanie o charyzmat teologa świeckiego, zawarta w powyższym przedstawieniu, wskazuje na obecność teologów w różnych wspólnotach i środowiskach. Tę obecność charakteryzują dwa aspekty. Pierwszy: samowychowanie religijne poprzez edukację teologiczną i zorganizowaną praktykę życia duchowego. Drugi: ewangelizowanie zlaicyzowanego środowiska poprzez dzielenie się owocami doświadczenia własnej wiary, która poszukuje zrozumienia.

5. Trudności

Studia teologiczne kosztują ludzi świeckich wiele wyrzeczeń²⁵¹. Są trudne, o czym czasami dają znać sami studenci²⁵². Potrzeba na nie czasu. Często nie przynoszą żadnego profitu, żadnych korzyści materialnych. Dlatego też ojciec

²³⁹ P. Maliszewski, Muminki w Olsztynie, *BIKCh* 2(1992), s. 15; I. Koprowska, M. Łukawska, Z doświadczeń „Paszczaków” przy parafii NSPJ w Olsztynie, *BIKCh* 1(1995), s. 19.

²⁴⁰ B. Szabłowska, Spotkanie z Michałem, *BIKCh* 4(1994), s. 8–9.

²⁴¹ A. Marcinkowska, Harcerze i różaniec, *Być Katechetą* 4(1993), s. 3–4.

²⁴² R. Senyszyn, Katecheza w Zakładzie Karnym, *BIKCh* 2(1995), s. 17–18; tenże, Specyfika katechezy w zakładzie karnym, *BIKCh* 1(1997), s. 27–29.

²⁴³ S. Jurczyński, W szkole i w poradni dla osób uzależnionych, *BIKCh* 1(1994), s. 5.

²⁴⁴ J. Hołubowicz, W poradni przedmażeńskiej, *BIKCh* 3(1994), s. 6.

²⁴⁵ M. Kuczek, Zmienić słowo w czyn, *BIKCh* 4(1994), s. 5; I. Mostowska, Grupa biblijna absolwentów Studium Trzyletniego IKCh (1983–1992), *BIKCh* 1(1995), s. 16.

²⁴⁶ M. Dągiel, Oplatek absolwentów, *BIKCh* 1(1992), s. 15.

²⁴⁷ B. Baniewska, Szukam Chrystusa, jw., s. 5–6.

²⁴⁸ A. Kulikowska, Droga neokatechumenalna, *BIKCh* 2(1992), s. 8–9; A. Kulikowska, Droga neokatechumenalna — głos polemiczny, *BIKCh* 2(1993), s. 14–15; J. Biernat, Duch Święty wiosną Kościoła, *BIKCh* 4(1998), s. 4–6.

²⁴⁹ R. Zawadzki, Ezechiasz, *BIKCh* 2(1992), s. 9.

²⁵⁰ J. Rusak, Wśród uczestników VI Światowego Dnia Młodzieży, *BIKCh* 3(1991), s. 7; H. Babicka, Wśród uczestników VI Światowego Dnia Młodzieży, *BIKCh* 3(1991), s. 8; G. Widziewicz, Wśród uczestników VI Światowego Dnia Młodzieży, *BIKCh* 3(1991), s. 9; P. Szubzda, Wśród uczestników VI Światowego Dnia Młodzieży, *BIKCh* 3(1991), s. 9; D. Wardowska, Wśród uczestników VI Światowego Dnia Młodzieży, *BIKCh* 3(1991), s. 9; J. Malusiak, Stale na nowo zaczynać. Europejskie Spotkanie Młodych. 28.12.1993–1.01.1994, *BIKCh* 1(1994), s. 8–9; U. Burdalska, Europejskie spotkanie młodych Taize w Mediolanie 28 XII 1998 – 1 I 1999, *BIKCh* 4(1998), s. 15–17.

²⁵¹ J. Jezierski, Duchowość studentów, jw., s. 2.

²⁵² B. Bilicka, „Teraz nadeszła, jw., s. 8; P. Maliszewski, Droga po indeks, *BIKCh* 2(1992), s. 13.

duchowny Instytut nazwał je *szkołą pewnej elity*²⁵³. Trudności mogą być związane także z presją otoczenia. Przez dziesięć lat Instytut funkcjonował w Polsce Ludowej. Zdarzały się wówczas różne prowokacje, bariery administracyjne, inwigilacja, a nawet szykany wobec studentów i absolwentów. Dlatego studia teologiczne wymagały od świeckich odwagi i wytrwałości²⁵⁴.

Wielokrotnie okazywało się, że formacja teologiczna jest trudna i trudno było wypełnić wszystkie zadania, jakie stawia przed studentem. Czasami w Biuletynie pojawiały się głosy krytykujące aktywność studentów w życiu Instytutu. Jeden z teologów świeckich dostrzegał bierność studentów teologii w działalności pozawykładowej Instytutu²⁵⁵. Kiedy indziej w Biuletynie przytoczono niesympatyczne wypowiedzi studentów spędzających czas razem poza wykładami²⁵⁶. Można też znaleźć wypowiedź o bierności studenckiej i skupieniu się wyłącznie na teoretycznym podejściu do teologii oraz traktowaniu zobowiązań wobec uczelni jako konieczności, nie zawsze przyjemnej. Apatię usprawiedliwiano zmęczeniem pracą, obowiązkami rodzinnymi i studiami²⁵⁷. Z powyższego można się więc domyśleć, że dojrzewanie osobowe i chrześcijańskie jest znacznie trudniejsze niż zdobycie świadectwa dojrzałości chrześcijańskiej, którym, w pewnym stopniu, jest dyplom ukończenia studiów teologicznych²⁵⁸.

W Biuletynie dostrzega się krytykę niewłaściwych postaw życiowych. Są tam swoistego rodzaju wezwania do odważnego i publicznego opowiedzenia się za Chrystusem. Autorzy oburzali się na przejawy wzgardy, z którymi spotyka się Kościoł w społeczeństwie, oceniali krytycznie pewne zjawiska „wolnej” kultury i ganili tchórzostwo wiernych nie występujących w obronie tożsamości chrześcijańskiej²⁵⁹. Reagowali na postawy społeczne i zachowanie we wspólnocie niezgodne z kulturą chrześcijańską²⁶⁰.

Refleksja nad treścią krytycznych głosów, adresowanych przez studentów i absolwentów do kolegów i koleżanek z Instytutu mogłaby zająć wiele miejsca. Chcąc ją krótko przedstawić można powiedzieć, że człowieka pociąga piękno myśli filozoficznej i teologicznej oraz świadomość zbliżania się do niezgłębionej tajemnicy Boga. Także słodycz ewangelicznego jarzma urzeka oryginalnością — toteż studia teologiczne stają się „jakby powabne”. Kosztują jednak więcej niż inna dziedzina. Tu nie wystarczy „wkuwanie”. Teologia wymaga konsekwencji w czynach²⁶¹. Potrzebny jest zatem wysiłek podejmowania różnych trudów, np. odnajdywanie sensu i cierpliwość w: byciu z kimś kogo się nie lubi; robieniu czegoś, co nie przyciąga uwagi innych, co nie jest komercyjne. Toteż wiele osób nie kończyło studiów teologicznych, odchodząc²⁶².

²⁵³ J. Jeziński, *Duchowość studentów*, jw., s. 3.

²⁵⁴ *Aby prawdy wiary mogli nieść dalej*, jw., s. 2.

²⁵⁵ W. Mróz, jw., s. 8; K. Parzych, *Czy „schyłek wieku” w Instytucie?*, *BIKCh* 1–2(1998), s. 23–24.

²⁵⁶ B. Stępień, *Oplatek*, jw., s. 22–23.

²⁵⁷ G.M. Widziewicz, *Komu wiele dano...*, *BIKCh* 2(1991), s. 1–2.

²⁵⁸ D. Zamora, *Moja wizja Instytutu dzisiaj i w przyszłości*, *BIKCh* 2(1994), s. 13.

²⁵⁹ B. Szabłowska, *Słuchamy — nie słysząc*, *BIKCh* 1(1994), s. 14.

²⁶⁰ K. Parzych, *„Quo vadis” studencie teologii?*, *BIKCh* 1(1996), s. 20–21.

²⁶¹ R. Dobrzyński, jw., s. 14.

²⁶² *Więcej aktywności*, jw., s. 3–4.

ZAKOŃCZENIE

Kim jest teolog świecki? Rozeznanie poczynione nad treścią *Biuletynu Instytutu Kultury Chrześcijańskiej im. Jana Pawła II* — pisma redagowanego i adresowanego do świeckich studentów i absolwentów akademickiego studium teologii, pozwala na sformułowanie ogólnej odpowiedzi na postawione pytanie. Teolog świecki jest człowiekiem, który odkrywa, że został posłany przez Boga do świata z zadaniem porządkowania go według zamysłu Stwórcy i Zbawiciela. Jest członkiem Kościoła i jego reprezentantem wobec współczesnego zlaicyzowanego społeczeństwa. Z drugiej strony, ukazując wartości chrześcijańskie, kieruje świat do Kościoła poprzez aktywność polityczną, społeczną, gospodarczą, zawodową, rodzinną. Zatem miejsce świeckich teologów w Kościele i świecie jest rodzajem dwukierunkowego przekazu informacji, dwukierunkowej pomocy, wymiany wartości Boskich i ludzkich. Misją Kościoła jest bowiem doprowadzenie do dialogu osobowego każdego człowieka z Bogiem. Kościół musi więc znać problemy, tęsknoty, bóle, wady, zalety współczesnych ludzi, aby znaleźć sposoby na poddanie się każdego człowieka działaniu miłosierdzia Bożego. W poszukiwaniach teologicznych, oprócz samej modlitwy i studiów nad tekstami Objawienia Bożego, potrzebna jest umiejętność czytania „księgi świata”, w której Bóg także mówi o sobie.

Czym wyróżnia się teolog świecki spośród innych ludzi? Przede wszystkim, pozostając w świecie, w centrum problemów życiowych, jakby „niekościelnych”, patrzy na sprawy świata przez pryzmat nauczania Kościoła. Podejmuje też świadomie wysiłek duchowy pracy nad swoim sumieniem. Oczyszcza w ten sposób umysł, aby dostrzegać prawdy Boże ukryte w człowieku i świecie. Studiuje teologię i poznaje inne nauki, zdając sobie sprawę z tego, że teologia jest ostatecznie nauką o wspólnocie osób: człowieka i Boga, czerpiącą wnioski także z innych nauk.

Do czego dąży teolog świecki? Zdecydowanie teolog świecki chce być kimś, kto jest blisko Boga. Pragnie wypełnić zadanie zbliżenia i pojednania „świata” z Kościołem, świeckości z chrześcijaństwem, człowieka z Bogiem, człowieka z jego bliźnim.

Treść artykułów publikowanych w *Biuletynie* ukazywała zasadniczo pozytywną stronę studium teologii dla świeckich. Jest to z pewnością niepełny obraz. Wśród studiujących w IKCh byli tacy, którzy z różnych przyczyn nie utożsamiali się z powołaniem teologa. Tutaj, więc pojawia się nowe pytanie o tożsamość świeckiego teologa. Bywa on chrześcijaninem, który nie został wyzwolony z bólu i cierpienia oraz spod wpływu demoralizującego zła. Teolog powinien zatem być chrześcijaninem, który bardzo świadomie próbuje żyć, zgodnie ze wskazówkami Ewangelii. Podczas studiów zdobywa nie tylko szlify duchowe i intelektualne, ale w praktyce uczy się rozwiązywania życiowych trudności zgodnie z chrześcijańską hierarchią wartości. Powinien konsekwentnie stawać się człowiekiem, który swoje chrześcijaństwo przyjmuje, przeżywa i nim się dzieli, pytając samego Boga nie tylko „dlaczego?”, ale „jak?”. Z tymi umiejętnościami jest potrzebny światu i Kościołowi.

**LAIENTHEOLOGE LAUT „BULLETIN DES JOHANNES-PAUL-II.-INSTITUTS
CHRISTLICHER KULTUR IN OLSZTYN”**

ZUSAMMENFASSUNG

Der Beitrag stellt das Bild eines Laientheologen und eines Theologiestudenten dar. Der Inhalt von Artikeln und Kurzinformationen, veröffentlicht im „Bulletin des Johannes-Paul-II.-Instituts christlicher Kultur in Olsztyn” wurde einer Analyse unterzogen. Es wurde eine Antwort gesucht auf die Frage nach der Identität eines Laientheologen, seiner Interessiertheit, seiner Aufgaben und Pflichten gegenüber der Kirche und der Welt. Der Laientheologe ist Christ, der stetig die Verbundenheit zu Gott und zur Welt im Einklang zu Gottes Offenbarung aufbaut. Er stellt Überlegungen über die kirchliche Lehre und das Abbild der gegenwärtigen Welt an, um christliche Kultur gemäß christlicher Werteeinstufung zu schaffen. Auf diese Weise unterhält er einen Dialog mit Gott, in dem er seine persönliche Vollendung erreicht. Indem er seine theologische Berufung realisiert, bringt er in familiäre, gesellschaftliche und politische Strukturen evangelische Prinzipien ein. Von anderen Menschen unterscheidet er sich dadurch, dass er bewusst die Mühe der christlichen Vervollkommnung über die geistige und intellektuelle Gestaltung auf sich nimmt. Im laizistischen Milieu des Lebens und der Arbeit teilt er die theologische Reflexion im Hinblick auf aktuelle Begebenheiten und Probleme des gegenwärtigen Menschen.

